

INGEKOMEN 2 3 SEP. 2013

Ampt Epe

Historische vereniging voor
Emst - Epe - Oene - Vaassen

Nummer 194 www.ampt-epe.nl

Ampt Epe

Stichtingsdatum 13 oktober 1961

Nr. 194 - september 2013

Redactie: Dianne Hamer, Astrid van Oostveen, Frans Schumacher, Hannie Tijman
Redactieadres: Dianne Hamer, Jagtlustweg 9, 8162 NJ Epe, redactie@ampt-epe.nl

Postadres 'Ampt Epe':
Postbus 114, 8170 AC Vaassen
Website: www.ampt-epe.nl

Het blad verschijnt vijf keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'. De vereniging stelt zich onder meer tot doel het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van Emst, Epe, Oene en Vaassen.

Bestuur:

Voorzitter:	Fer Jantzen voorzitter@ampt-epe.nl
Vice-voorzitter:	vacant voorzitter@ampt-epe.nl
Secretaris:	Rudy Labberton, tel. 0578 - 576251 secretaris@ampt-epe.nl
Penningmeester:	Barry Bosch, tel. 0578-616041 penningmeester@ampt-epe.nl
Ledenadministratie:	Steven Leijsen, tel. 0578-614664 ledenadministratie@ampt-epe.nl
Website:	Fer Jantzen webmeester@ampt-epe.nl
Leden:	Eef Brummel, Aline van Dam, Henk Kloeze-man en Aart Schurink

Lidmaatschap: € 15,00 per jaar
Rabobank 1601.86.668 ten name van penningmeester Ampt Epe
I.S.S.N.-nr. 1383-2026

AANDACHTSPUNTEN

**Ons blad niet ontvangen? Neem dan contact op met S. Leijsen, ledenadministratie.*

**Door uw artikel aan te bieden voor publicatie in ons blad geeft u automatisch toestemming voor digitalisering ervan na vijf jaar, door óf de vereniging óf de Gelderland Bibliotheek ten behoeve van een publieke website.*

**Lever uw artikel(en) s.v.p. digitaal aan (in een Wordbestand). Mocht u dit niet mogelijk zijn, neem dan contact op met de redactie.*

**Opzegging van uw lidmaatschap dient vóór 1 december, voorafgaande aan het nieuwe contributiejaar, te geschieden (bij de ledenadministratie).*

**Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van 'Ampt Epe'.*

UIT DE VERENIGING

AART SCHURINK

Midwinterhoornblazen is cultureel erfgoed!

Zoals al eerder aangekondigd, deden de Midwinterhoornblazers uit Oost-Nederland mee voor de officiële erkenning van dit cultureel erfgoed. Op 20 september 2013 is het dan zover: de Midwinterhoornblazers ontvangen de officiële erkenning als 'levende traditie'. De voordracht tot erkenning is voor Gelderland gedaan door Epenaar Ben Jonker. De directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed zal het certificaat uitreiken. Een prachtig resultaat!

Aalt van Vemde krijgt toch zijn straatnaam

Hoewel niet een straat op openbare grond, heeft Epe toch een Aalt van Vemdepad. Dankzij de inspanningen van Rita Reith is er op recreatiepark Remboe Village aan de Koeweg in Epe een straat naar hem genoemd. De in 1965 overleden Epenaar was de oprichter van dit vakantiepark en wist de vakantiegangers op een unieke manier te boeien en hun een thuis te bieden.

Rondleiding door de Grote Kerk te Epe

Aaffe (links) en Nanon aan het werk (foto: Ben Jonker)

Wie nog geen gelegenheid heeft gehad om de kerk na de restauratie van binnen te bezichtigen, krijgt hiertoe alsnog de kans. Tot en met oktober is het monument iedere dinsdag tot en met vrijdag van 13.00 tot 16.00 uur te bewonderen. De kosten en twee vrijwilligers zijn dan aanwezig om vragen te beantwoorden.

Archeologisch onderzoek nabij Uddel

Onderzoekers van de Universiteit Leiden hebben veldwerk verricht in de bossen bij Uddel om mogelijke menselijke activiteiten rond 1000-900 voor Christus in kaart te brengen. Van november 2013 tot februari 2014 kunt u bij CODA in Apeldoorn meer te weten komen over Apeldoorns archeologische rijkdommen. Volgend jaar volgt nader onderzoek.

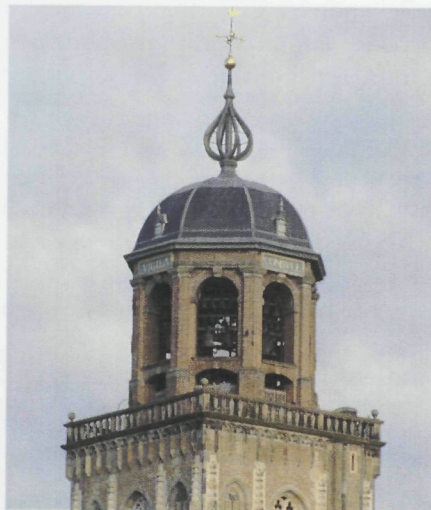
Wandeling in drie Hanzesteden

Voor drie Veluwse Hanzesteden (Elburg, Harderwijk en Hattem) is een wandeling ontwikkeld die als app op de mobiele telefoon en als routekaart in papieren vorm kan worden gebruikt. Met ondersteuning van deze middelen wordt de geschiedenis van de Hanze verteld door iemand die het zelf heeft meegemaakt. U wandelt langs de mooiste plekjes, tussen mooie torens, poorten, kerken en woningen uit de middeleeuwen. De app heet 'Tourtodo app' en is gratis te downloaden. De kaart is te verkrijgen bij de VVV-kantoren en musea van de drie steden.

Lantaarn op Lebuïnustoren in Deventer bestaat 400 jaar

Nog steeds is de toren dé aanblik van Deventer. De koepel of lantaarn is gebouwd in een tijd dat de stad Deventer enorm floreerde. Het bestuur had veel geld te besteden. De lantaarn werd gebouwd om plaats te bieden aan de in 1647 geplaatste beiaard die werd gegoten door de gebroeders Hemony uit Zutphen. Na dat van Zutphen (Wijnhuistoren, 1644) is dit het oudste Hemony-klokken-spel van Nederland. Tot die tijd deden de klokken van Hendrick Wegewaert (1613) dienst; een van deze klokken is nog in originele staat.

De lantaarn werd ontworpen en gebouwd door de bekende bouwmeester Hendrick de Keyser, die ook de lantaarn op het Paleis op de Dam ontwierp. Op de koepel staan de woorden *Fide Deo, Vigila, Consule* en *Fortis Age*, wat betekent: *Vertrouw op God, Wees Waakzaam, Bedachtzaam, en Handel Kloekmoedig*. Ter ere van dit 400-jarig jubileum spelen zes beiaardiers van internationale allure op het Hemony-carillon.

De toren van de Lebuïnuskerk, Deventer
(met dank aan Erik Tijman)

De 'kweekburger', een gekweekte hamburger van laboratoriumvlees

Deze kweekburger werd op 5 augustus 2013 gepresenteerd; de hamburger, zoals wij die kennen, komt waarschijnlijk uit Mongolië. De Mongolen stopten een stuk platgeslagen vlees tussen het zadel en het paard om het vlees lekker mals te maken en het rauw te kunnen eten. Via Rusland kwam het vlees terecht in Hamburg, de belangrijkste Duitse havenstad aan de Noordzee. In Hamburg besloot men het vlees licht te bakken. Buiten Hamburg werd dit bekend als de steak 'Hamburgse stijl', later kortweg hamburger genoemd. Amerikanen vinden echter dat de geschiedenis van de hamburger pas echt begint, wanneer het door Duitse emigranten meegenomen stuk vlees in 1830 op de kaart gezet wordt van een New Yorks

restaurant. Deze items – en nog veel meer – zijn te vinden op een bijzonder lezenswaardige site over geschiedenis: <http://www.isgeschiedenis.nl/>

Zomaar een paar 'oude' uitdrukkingen en hun herkomst/betekenis

'Het is weer komkommertijd'

De herkomst van de term is niet helemaal duidelijk. Waarschijnlijk komt het uit het Engels waarin de term 'cucumber time' gebruikt werd door kleermakers die, wanneer in de zomer de adel naar het platteland verhuisde, weinig te doen hadden en slechts komkommers aten, omdat vlees te duur was. In Nederland werd het oorspronkelijk gebruikt in de financiële sector om aan te geven dat er weinig gebeurde op de beurzen.

'Tot in de pruimentijd', een mogelijk uit de 17e eeuw stammende uitdrukking

Een theorie over de herkomst heeft te maken met schrijver Pieter Corneliszoon Hooft en zijn vrienden. De schrijver woonde in de zomermaanden op het Muider-slot en ontving daar zijn vrienden. Bij hun afscheid zeiden ze tegen elkaar: 'Tot in de pruimentijd.' Rondom het Muiderslot stonden veel pruimenbomen. In feite bedoelden zij hiermee: tot ziens, tot de volgende zomer.

Restauratie Gortelse Put

Als resultaat van het onderzoek naar behoud van de cultuurhistorische landschapselementen in de typische Veluwe es- en enknederzettingen Gortel en Niersen wordt er opnieuw in het Kroondomein een waterput gerestaureerd. Het betreft de put die zich bevindt op de hoek Gortelseweg/Hanendorperweg. Net als de put aan de Elspeterweg wordt de put gerestaureerd door aannemersbedrijf Peters uit Zutphen. De put is 15 meter diep en zal worden afgewerkt met een houten ring, waaraan een lier met zinken emmer zal gaan hangen. Op de foto: de put aan de Elspeterweg in Niersen.

terweg wordt de put gerestaureerd door aannemersbedrijf Peters uit Zutphen. De put is 15 meter diep en zal worden afgewerkt met een houten ring, waaraan een lier met zinken emmer zal gaan hangen. Op de foto: de put aan de Elspeterweg in Niersen.

MEDEDELING VAN HET BESTUUR

*Het is met veel genoegen dat het bestuur bekendmaakt
dat uit zijn midden Fer Jantzen als voorzitter is gekozen.
In ons volgende nummer hopen we een interview met hem
te plaatsen, zodat u een beter idee krijgt
van wie onze nieuwe voorzitter is.*

DAGBOEK VAN EEN HOBBYBOER

HANS E.C. BORGERS

In Engeland brak MKZ uit. Zoiets is nieuws en dus zagen we avond na avond de verschrikkelijke beelden op onze televisie. Dood en verderf, vuur, rook en grote gaten in het Engelse landschap, brandstapels. Opeens is MKZ ook in Nederland, in Oene. De meeste Nederlanders zullen niet weten waar dat dorpje ligt. Ik wel. Heel vlakbij. Angstig dichtbij. Een straal van 3000 meter is vlug getrokken. Ik ben er gloeiend bij. Mijn schapen en ik zijn verdacht. Dan komen de telefoontjes, de e-mails, de vragen. Best leuk, al dat medeleven. Onmisbaar zelfs. Je wilt wat terugdoen, even iets van je laten horen, ook via de mail. Je wilt vooral wat doen. Controle houden. Alles op een rijtje zetten. De MKZ een plaats geven. Min of meer spontaan ontstond er vanuit de e-mails 'zomaar' een dagboek, een ooggetuigenverslag van een ramp. Het schrijven was enerzijds tijdverdrijf en anderzijds – zo heb ik het tenminste ervaren – therapie. Inmiddels helpt het bij de rouwverwerking. Gedeelde smart is immers nog altijd halve smart.

31 maart 2001

Vandaag is het toch een beetje anders dan gisteren. Tien dagen zijn inmiddels verstreken vanaf het moment dat ik in mijn auto hoorde dat 'het verdachte geval in Oene' echt MKZ was. Op 21 maart, om precies te zijn. De eerste lentedag van 2001. Op die dag overleed ook mijn moeder, nu alweer vierentwintig jaar geleden. Jan Wolkers schrijft in zijn boek *Jaargetijden* over de *valse lente*.

Uit dat ietwat beeldend beschreven gedichtje citeer ik:

*Er staat geschreven: 'Ik maak alle dingen nieuw!'
Maar de akkoorden zijn een waslijn van verdriet
Messcherpe vlagen knakken het geloof
Van hem die weg wil vluchten uit dit wreed begin
De ijzelregen geselt bloei tot glazig moes
Een hondsvod schudt zijn pels kurkdroog in het geweld.*

Van een enkel geval in Oene naar gisteren nu al weer elf. Nog steeds ontspring ik de dans, een doden-dans, een loterij met alleen maar troostprijzen. Soms ga ik toch weer hopen, maar mijn verstand zegt: 'Vooral niet doen!' Tenslotte kan één iemand beslissen dat 2000 meter 3000 meter moet worden, of misschien wel de hele Veluwe.

Vanmorgen moest ik aan een gedichtje van Toon Hermans denken. Zou hij nog geleefd hebben, dan had hij het vandaag misschien voor mij als volgt herschreven:

*Soms kijk ik naar mijn hooi
mijn klompen of mijn sokken
dat alles zal nog zijn
als al mijn schapen zijn 'vertrokken'.*

Alles lijkt rustig, althans in de wei. Dat moet ook maar zo blijven. Lente 2001. Wat moet je ermee? Na regen komt zonneschijn, zegt een oud spreekwoord. Te hopen is dat agrarisch Europa beseft dat na zonneschijn ook altijd regen komt. Negen jaar ging het goed zonder te enten. De sommetjes die toen gemaakt zijn, blijken niet te kloppen. De natuur heeft wel altijd het laatste woord. Met name onze boeren hadden dat kunnen en moeten beseffen. Ik weet al veel langer dat cijfers niet kunnen liegen, maar leugenaars soms wel kunnen cijferen. Maar... op lange termijn zal het toch weer goed komen. Zelfs met de beurs.

Jaren geleden ging het in Argentinië gruwelijk fout. Gisteravond, tijdens een extra uitzending, is officieel de verloving van onze Alexander met Máxima bekendgemaakt. Nu dus een stukje vrolijkheid uit het verre Argentinië. Ook hier lijkt het gezegde 'Eind goed, al goed' op te gaan. Vooral hoop houden dus!

Voor vandaag tot slot nog een gedichtje:

*Ik heb een wei om in te lopen
waar straks weer boterbloempjes staan
gister laat zag ik de sterren
vanmorgen nog de maan*

*'Geborchenheit' – het opschrift op mijn schuur –
in deze dagen ver te zoeken...*

*ik heb een bed, ik heb een tafel
genoeg eten op mijn bord
ook een vrouw en lieve kinderen
nee, ik kom niets tekort*

*wel de laatste dagen erg vroeg wakker
ook steeds weer iets later naar mijn bed
God, laat deze ramp niet te lang duren
en vervloek het MKZ.*

P.S. In *HP/DE TIJD* van deze week (30 maart) staan meerdere artikeltjes onder de kop 'De vloek van Oene'. De pagina's 28 tot en met 32 geven een in mijn ogen nuchter sfeerbeeld. Geert Mak schreef een tijdje terug *Toen God verdween uit Jorwerd*. Dit stukje in *HP/DE TIJD* herinnert mij soms aan stukjes uit dit, op zich prachtige, boek. Leerzaam ook. Geen sensatie, gewoon beschrijven zoals het is en voelt.

Niets meer, maar ook niet veel minder. Soms is het leven even niet leuk. In dit geval zowel voor de mensen alsook voor onze dieren. Maandag wordt het echt lente, hoorde ik weerman Jan Versteegt zojuist op de radio zeggen. Volgens mij vergat hij om er een jaartal bij te noemen.

1 april 2001

Gisteren naar mijn jongste zus en zwager in Nijverdal geweest. Op de terugweg ter hoogte van Bathmen hoorden we in het nieuws van 6 uur: 'In Vaassen is het twaalfde geval van MKZ vastgesteld.' Bij de afslag Vaassen/Terwolde zag ik de politieauto's en de wagens van de destructor bij Riphagen staan. Thuis direct in mijn schapenkasboek gekeken. 22 januari 2001 Riphagen 8 balen stro fl. 40,--. Kille cijfers: Kootwijkerbroek 227 bedrijven, 70.000 dieren. 140 Schoonebekers, Groningen-Vitesse 0-1, een straal van 2000 meter, een straal van 3000 meter, nog vijf verdachte bedrijven rond Oene. Bij mijn 22 Suffolks is bloed getapt, maar ze zijn kerngezond. Tijdens Studio Sport de eerste vlieg van het jaar gezien. Na twee mislukte pogingen met de krant deze vlieg met de mepper geruimd.

2 april 2001

Prachtig weer, 20 graden. Ik ben weer bijgebruind, vaak Teletekst pagina 103 opgezocht, niet veel gedaan vandaag. Een interview om kwart voor 6 met LTO op radio Gelderland klonk mij wat te aarzelend toen het om nog een verdacht geval in Oene ging. Kwart over 7: ik ga mijn schapen voeren. Ze hadden het best naar hun zin vandaag. Morgen is de lente alweer op haar retour.

3 april 2001

Vandaag valt er heel weinig te melden. Wel alweer het 13^e geval van MKZ. Nu in Den Nul bij Olst. Opnieuw de dodelijke straal van 2 kilometer, nu 44 bedrijven met 3400 dieren. Vandaag de dag is dat geen echt nieuws meer. Zojuist op Teletekst 103 gelezen dat onder bepaalde voorwaarden de dierentuinen mogen gaan vaccineren. Goed nieuws. 'Brussel' begint te schuiven. Daarom bij gebrek aan echt nieuws nog even iets over gisteren. De burgemeester van Epe, Oene, Emst en Vaassen heet Leo Eland. Tijdens het koffiedrinken gistermiddag vroeg ik, zonder erbij na te denken, aan mijn vrouw Loes: 'Weet jij of een eland evenhoevig is?' Hoe kun je zo iets bedenken?

20.00 uur, het journaal op Nederland 1. Minister Brinkhorst, een extra ingelaste persconferentie. In totaal drie nieuwe gevallen van MKZ vandaag. Een ervan had ik al eerder gehoord, nu ook weer twee in Oene. Weer drie cirkels van 2 km. En dan toch volkomen onverwacht... *'Alle dieren in de driehoek tussen Deventer/Apeldoorn/IJssel en Hattem worden zo spoedig mogelijk geënt. Daarna worden de circa 115.000 dieren in principe gedood.'* De EU gaf hiervoor vandaag toestemming. Wel zullen deze dieren niet meer op de bedrijven 'geruimd' worden, maar in speciaal daartoe aangewezen slachterijen. Dit laatste vind ik echt goed nieuws,

dat meen ik serieus. Die gore, grote, gele grippers. Die hemelsblauwe wagens van de destructor. In mijn hoofd wist ik hoe het bij mij zou moeten gaan. Eerst de elf lammeren, daarna de ooi met halsnummer 13, daar heb ik toch net even minder binding mee. Dan de andere tien ooiën,

maar daar zal ik, denk ik nu, niet meer bij staan te regelen. Ik heb dan hopelijk wel gezien dat het goed gaat. Vooral ook snel en pijnloos. Daarna mogen rundveehouders van de EU en Brinkhorst 'kiezen'. Ja, echt waar. *'Big Brussels is watching us'* en denkt met de boeren mee. Over negen maanden krijgen we van 'Brussel' ook nog de euro. Niet alleen de boeren. Wie koos daar eigenlijk voor?

4 april 2001

5.45 uur. Klaarwakker. Het is nog donker, toch kan ik mijn schapen zien liggen. Schimmen in de nacht. Er brandt ook al licht bij Jan Bosman, onze achterburen. Hebben ook een paar kalfjes. Was ik 'zomaar' vergeten. Vier koppen koffie gezet, wel wat veel. Maar ja, de dag duurt nog lang. Enten vandaag? Om halfzeven wordt de krant in de bus gegooid. Eerst nog maar een kop koffie, dan de krant uit de brievenbus halen, daarna de schapen voeren, dan... Vooral bezig blijven. Inmiddels is het alweer licht geworden. Weer een nieuwe dag.

5 april 2001

Vanavond in Zwolle naar de Matthäus Passion geweest. Een prachtige uitvoering. Mijn accu is weer helemaal opgeladen. De MKZ-verkeerscontroles in Hattem en Heerde stelden helemaal niets voor. Voordeel: geen files.

6 april 2001

Om ongeveer half 9 's avonds belde iemand namens de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV). 'Klopt het dat u elf schapen hebt?'

Ja, nog wel, maar ook elf lammeren.

'Oh. U weet dat het gebied tussen zegmaar Apeldoorn en Hattem hermetisch is afgesloten in verband met de MKZ?'

Ja, maar ik ben gisteravond naar Zwolle geweest en van een controle heb ik praktisch niets gemerkt.

'Oh. U bent inmiddels opgebeld door de RVV?'

Nee.

'Oh. Nog niet? Dat had volgens mij wel moeten. Wel, hebt u inmiddels een brief gehad van de RVV? Nee? Nou, dan komt die brief misschien morgen.'

Ik heb gisteren wel ongevraagd een witblauw MKZ-bordje op mijn erf gekregen. Ik heb begrepen dat ik nu verdacht ben.

'Dat weet ik niet. Daar ga ik niet over. U weet dat uw 22 schapen een dezer dagen allemaal geënt worden tegen MKZ? Dat er bij alle dieren bloed getapt wordt en dat de dieren worden gemerkt? Later komt er nog een taxateur.'

Maar... er is al op 27 maart getapt, een grote martelpartij: een uur en een kwartier voor elf oaien!! Enten, een hap uit het oor en opnieuw tappen. Ook de lammeren? Waar is dat nou goed voor?

'Ik weet ook niet precies waarom. Misschien moeten de lammeren ook wel niet. Vraag dat even aan de RVV. Trouwens, wanneer er problemen zijn, mag u mij altijd even bellen.'

Mag ik dan wel even uw telefoonnummer?

'Oh, ja hoor... Ik moet het wel even voor u opzoeken... Sorry, het duurde wat lang, maar normaal werk ik bij de Gezondheidsdienst voor Dieren. 0570-660222, een

Beelden die voor zichzelf spreken...

doorkiesnummer, wel zo gemakkelijk.' *Hoe heette u ook weer? Jan Strampel?* 'Nee, Jan Strampel. Bel gerust als er wat zou zijn.' Wat zou er in vredesnaam kunnen zijn?

8 april 2001

Vandaag is het Palmzondag. Tijdens de kerkdienst is veel langs me heen gegaan. Toch nog wat opgepikt en wel het volgende stukje tekst: Gij die in den beginnen hebt geroepen: 'Licht' en de duisternis vluchtte; 'dag' en de nacht kromp ineen; 'mensen' en uit het onbestaanbare werden wij mensen. Zelf heb ik toen aan het boek Genesis maar even een kort persoonlijk stukje toegevoegd: 'Vee en al het kruipend gedierte en wild, vergeef ons Heer, dat wij mensen het spoor weer eens helemaal kwijtgeraakt zijn. Alleen U weet waar dit alles goed voor is.'

9 april 2001

Alle elf ooien geënt, ook weer bloed getapt. Ook de elf lammeren zijn nu geënt, alles uiteindelijk voor niets. Alle 22 dieren voor het leven verminkt. 22 veel te grote gaten in even zo vele kleine oortjes. 22 groene strepen over 22 ruggen. 22 getekenden. Allemaal bebloede koppen. Kortom: voor mijn dieren en mij een stomme rottag.

14/15 april 2001

Vandaag om 12 uur hebben alle kerkklokken in de gemeente Epe tien minuten geluid. Het beginsein voor de actie: 'Geef de MKZ-boeren een toekomst'. Van 12 tot 2 heb ik bij een melkbus achter in de H. Martinuskerk gestaan. Mijn MKZ-bord even geleend als reclamebord. De opbrengst zondag in de namiddag geteld: fl. 1.037,85. Een druppeltje op een gloeiende plaat, maar toch mooi meegenomen. Morgen even afstorten bij de Rabobank en dan ook hierover even een stukje schrijven voor het parochieblad.

27 april 2001

De voor vandaag uitgeschreven voorjaarsvergadering van het Suffolk Schapen Stamboek gaat in verband met de MKZ-crisis niet door. Tijdens deze vergadering zou ik aftreden als bestuurslid en penningmeester. Blijf daarom nog maar even aan. Wie weet waar het allemaal goed voor is.

10 mei 2001

Vandaag het allang verwachte telefoontje gehad van het RVV crisiscentrum in Stroe. Toch overviel het mij nog. 'Wij willen uw dieren morgen komen ophalen.' Daarna wat praktische zaken doorgepraat. 'Het wordt na de middag, zo tussen 1 en 2 uur. Kan dat?' Het kan. Klamme handen. Een bonkend hart. Het is nu bijna zover. Ik ben er – denk ik – klaar voor. Gelukkig weten mijn schapen van niets. Vanavond krijgen ze een driedubbele portie brokken en onbeperkt hooi.

11 mei 2001

13.00 uur. Nog niets te zien.

14.00 uur. Nog steeds niets te zien, zeker iets uitgelopen.

15.00 uur. Nog niets. Ik let op iedere auto die niet al te hard over het Koepad rijdt; alleen twee klamme handen.

15.15 uur. Niets en toch wat heel bijzonders. Loes is net even naar binnen gelopen en roept: 'Hans, er zit een vogel in de kamer!' Ik naar binnen en zie er zelfs twee. Het zijn boerenzwaluwen, een paartje, denk ik. Ze vliegen door de nok van het huis; waar de een gaat, volgt de ander. Zwaluwgekwetter in de achterkamer. De twee baanderdeuren opengezet en na drie ererondjes vliegen twee opgeluchte vogeltjes naar buiten. Eén zwaluw maakt nog geen lente, twee wel? Al jaren hoop ik op een zwaluwnest onder de rietkap of in de schaapskooi. Dit 'huisbezoek' kan toch geen toeval zijn. 'Iemand' moet ze vandaag speciaal gestuurd hebben – en ook nog naar binnen geloodst. Ik weet het even heel zeker, maar wie? Jammer dat mijn schapen nu geen vleugeltjes hebben, dacht ik nog.

16.00 uur. Niets; drie uur heb ik nu al gewacht.

17.00 uur. Nog steeds niets. Ik begin te twijfelen. Was het wel vandaag?

18.00 uur. Niets, en nog meer twijfels. Gebeld met het crisiscentrum in Stroe. Ik sta niet op de lijst voor vandaag?? Twijfels, doorvragen, doorverbinden. Ja toch: Borigers, Koepad 7 te Epe. 'Team 4 is onderweg. Meer weten we niet, want iedereen is nu aan het lunchen. We bellen u nog wel even op.'

18.43 uur. Er stopt aarzelend een Saab. Er stapt één man uit. Uit de kofferbak komen een paar groene laarzen en een hemelsblauwe wegwerpoverall. Ik heb het goed gezien.

18.45 uur. De bestuurder van de Saab stelt zich voor als taxateur van de RVV. We kijken even samen in de wei en hij stelt vast dat ik mooie schapen heb. Ook vindt hij mijn positieve instelling zodanig dat hij even mobiel gaat bellen. Voor ik het weet, zijn we vanaf nu met zijn vieren. Er wordt door mij koffiegezet. Het spel waarbij het nu even om de knikkers gaat, kan beginnen. Eerst koffie.

20.15 uur. De twee taxateurs en ik zijn eruit. Er worden stapels formulieren ingevuld, vaak in vijfvoud. Nog een telfout in mijn nadeel gevonden. Er worden formulieren ondertekend en weer is er koffie en weer wordt er mobiel gebeld.

20.20 uur. Mijn schapen bij elkaar geroepen.

Als ik opkijk, staat het Koepad plotseling vol met auto's. Er is ook ineens heel veel lichtblauw op straat. Ook op mijn erf. Het in de veewagen laden laat ik toch maar even aan de mannen van de RVV over. Wanneer er een schaap over de dam is, volgen er meer. Na de eerste nog eenentwintig. Het gaat dan ook goed, en vooral erg vlug en dat is met name voor de herder zelf maar beter ook. De teamleider Fred van Diemen en ik kijken elkaar 'zomaar' even aan. Zijn arm legt hij schijnbaar achteloos, maar wel stevig op mijn schouder. Samen veel verdriet!

Wanneer de grote achterklep hydraulisch gesloten wordt, is het 'zwarte, donkere gat' plotseling veranderd in een fel witte achterklep. 'Veevervoer' lees ik nog.

Zomaar ineens, van de ene seconde op de andere is alles weg – al mijn schapen, al mijn lammeren, mijn leuke hobby. Alles is nu helemaal leeg, ook in mijn wei, ook

in mijn hoofd. Alles is leeg, echt alles! Ik hoop dat het vlug went, maar ik ben er niet helemaal gerust op.

12 mei 2001

's Morgens om 7 uur zitten Loes en ik al in de kamer. Zegt Loes, naar buiten kijkend: 'Ze zijn echt weg'. Wat moet je daarop nu terugzeggen? Op-geruimd staat netjes? Nee dus. Op-geruimd staat alleen maar heel erg leeg.

15.15 uur. Telefoon. 'Met het RVV Crisiscentrum in Stroe, met Anja. Ik kom u vertellen dat uw schapen een dezer dagen opgehaald gaan worden en wil even wat praktische dingen met u doorpraten.' Onze zorgzame overheid!!!

Ergens in 1991: Den Haag, Brussel, niet meer enten!!

13 mei 2000: Enschede!!

1 januari 2001: Volendam!!

12 mei 2001: Stroe!!

15 mei 2001

Vandaag een RVV-man gehad die eventuele muizen en ratten kwam bestrijden. Van hem gehoord dat hij zaterdag ook al geweest was. We waren toen even naar de markt. Mijn overbuurvrouw heeft deze jongeman bij die gelegenheid even 'de oren gewassen'. Ook een dierenarts viel deze 'eer' al eerder te beurt. Wanneer je meewerkt aan de ruiming ben je, aldus mijn buurvrouw, een moordenaar. De man weet nog precies waar het gebeurde en was er nog steeds beduusd van. Vroeg of laat zal ik hierover toch maar eens met buurvrouw gaan praten. Ik heb, alhoewel ik aan dit voorval natuurlijk niets kan doen, deze man maar een bemoedigend klopje op zijn schouder gegeven en zoiets gemompeld als: "t Is rotwerk, jullie hebben 't ook niet gemakkelijk."

Ook de ruimploeg deed trouwens met veel respect voor mijn dieren en de situatie keurig zijn droeve plicht. Ook de taxateurs, ook de chauffeur van de veewagen, ook de ontsmettingsploeg, ook de speciaal voor deze rotklus ingehuurd dierenartsen, ook Jan Strampel, zelfs Anja. Maar vooral wil ik de Amstelhoeker Fred van Diemen een pluimpje geven – de man die op de 11e mei 2001, op mijn eigen erf waar ik even totaal niets te vertellen had – leiding gaf aan het ruimteam nr. 4. De man van die stevige arm om mij heen, heel kort, heel stevig, net lang genoeg.

*Dat was het dan. Het relaas van zo-
maar één enkele hobbyboer. Een klein
stukje dagboek uit 'De Driehoek'. Zon-
der enige twijfel zijn er honderden, dui-
zenden van zulke dagboeken te schrij-
ven. Allemaal net even anders, maar zo
veel is wel zeker: met dezelfde – fatale –
afloop. Dat was het dan. Voor even.
Wat mij betreft, helemaal.*

BOEKENNIEUWS

EEN WERELD VAN VERSCHIL

In de zomer van 1732 reisde een Amsterdams kunstenaarsgezelschap een paar weken door de Republiek der Verenigde Nederlanden. Onderweg maakten de tekenaars meer dan honderd nauwkeurige schetsen van dorpen, kerkjes, buitenplaatsen en landschappen. Door de nauwgezetheid waarmee zij te werk gingen, geven hun tekeningen u een levendig beeld van het landschap in de 18^e eeuw.

De kunstenaar Peter Paul Hattinga Verschure legde hun reis opnieuw af in 2008. Alle plaatsen die door de reizigers in 1732 werden getekend, bracht hij andermaal in beeld met zijn tekenpen. Het resultaat van zijn werk is verschenen als historisch-topografische

atlas met de veelzeggende titel *Een wereld van verschil*. In dit prachtige boekwerk zijn alle tekeningen uit de 18^e en 21^e eeuw naast elkaar in kleur opgenomen en voorzien van beschrijvingen. De tekeningenparen laten u zien hoe geschiedenis zijn sporen achterlaat. De kunstenaar neemt u zo mee op reis door de ruimte van het landschap, maar u gaat ook op reis door de tijd, terug in de eeuwen.

Het boek is uitgegeven door Canaletto / Repro-Holland te Alphen aan den Rijn; auteur: Peter Paul Hattinga Verschure, 270 pagina's, formaat 24 x 32 cm, genaaid en gebonden, rijk geïllustreerd in kleur, ISBN 978 906469 855 2, prijs 19,50 euro (excl. verzendkosten).

GEBUNDELDE VERHALEN OVER ZUUK

Tijdens het schrijven van de serie 'Het voorbije thuis' en de daarbij behorende gesprekken met enkele (oud) buurtbewoners kwam de vraag naar me toe: 'Kunnen we het verhaal niet van je kopen?' En daar we toch al van plan waren om naast 'Het voorbije thuis' ook de al eerder geschreven verhalen over Zuuk voor onze kinderen vast te leggen in boekvorm, dachten we: waarom niet wat extra boeken gedrukt? Dat staat in de komende tijd te gebeuren.

Mocht u belangstelling hebben voor een of meerdere exemplaren (12,50 euro per stuk, exclusief eventuele portokosten), wilt u dit dan **vóór 5 oktober** a.s. opgeven bij ondergetekende, tel. 06 - 83 14 48 17. Dan zorgen wij dat het ruimschoots voor de decembermaand voor u klaarligt of aan u wordt toegezonden.

Lijda van den Bremen-Jonker

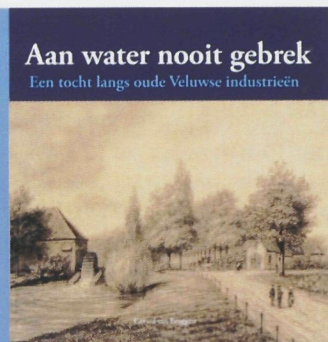

SPECIALE INTEKENPRIJS: AAN WATER NOOIT GEBREK - EEN TOCHT LANGS VELUWSE INDUSTRIEËN

In dit boek gaat u mee op een bijzondere ontdekkingsstocht over de Veluwe en haar oude industrieën: langs fabriekshallen en productiebedrijven, ateliers en technische laboratoria. De tocht voert langs bedrijven als fietsfabrikant Gazelle, verf- en inktfabrieken zoals de Veluvine en Talens, steenfabrieken en papiermolens.

De vele illustraties geven een boeiende kijk in dit rijke verleden van bedrijven die veelal niet meer bestaan, maar die een bijzonder rijke geschiedenis kennen en met elkaar delen dat water een voorwaarde was voor hun bestaan. De ene keer is het water de grondstof waarmee gewerkt wordt, de andere keer levert het de energie voor een fabricageproces en weer een andere keer bepaalt het water de plaats van vestiging voor de industrie vanwege de aan- en afvoermogelijkheden. Aan water dus nooit gebrek!

Auteur: G. van Bruggen, prijs 24,95 euro; aantal pagina's 204. ISBN: 9789087881986
Speciale intekenprijs geldt tot verschijnen (vermoedelijk in september). Deze bedraagt 19,95 euro en is inclusief verzendkosten. Daarvoor moet u wel per mail bestellen! Mail naar: boeken@bdu.nl

Andere boeken over de Veluwe die recent bij de BDU zijn verschenen:

GROETEN VAN DE VELUWE EN HET RIJK VAN NIJMEGEN; TOERISME UIT VERVLOGEN TIJDEN. Dit boek is een heerlijke reis terug in de tijd. Het vertelt over hoe men begin vorige eeuw al op vakantie ging, op de Veluwe en in het Rijk van Nijmegen. Ruud Hamel heeft uit zijn grote collectie oude ansichten en foto's de mooiste plaatjes bij elkaar gezocht, waardoor de lezer als het ware een fotoalbum instapt. Een boek vol nostalgie, herkenning en heimwee!

Auteur: Rudolf Hamel, prijs 15,00 euro; aantal pagina's 116; ISBN 9789087881757.

ELSPEET, BAKEN VAN VERZET: NIEUWE FEITEN OVER DE PILOTENLIJN

Het is oorlog. In het slaperige dorpje Elspeet, ingeklemd tussen heide en bossen, weten aanvankelijk maar weinig bewoners wat zich afspeelt in de buitenwereld en in de vernietigingskampen. Toch zitten de Duitsers overal om hen heen: in de Feytshof, het Refugium, het Ronde Huis, de Stakenberg, kasteel Staverden, in de pastorie en in de woonhuizen die de bezetter gevorderd heeft.

Ondergronds gebeurt er echter veel. Onder leiding van meester Van Sloten zetten dochter Jet van Sloten, Hans Blankenberg en andere dappere verzetsmensen zich in voor Joden en andere onderduikers.

Auteur: J.S. Dijkstra, prijs 18,50 euro; aantal pagina's 168; ISBN 9789087881771.

HERINNERINGEN VAN GERRIT VAN LAAR (1889-1980) VAN DE STEENDERBULT IN EMST

PETER STORK

26. 'BELEVENISSEN ROND DE WOESTERBERG IN EMST'

De Woesterberg, eigendom van de gemeente Epe, is vroeger veel hoger geweest. In het hoogste deel is destijds een diepe kuil gegraven tot op het grondwater om zand en grind te winnen. Mijn moeder wist te vertellen dat haar vader, Gerrit Berghuis, samen met Marten Dijkgraaf en nog twee anderen, daar in een heel strenge winter grind groeven. Zij klommen in de kuil met behulp van ladders, want de kanten waren erg steil, bijna loodrecht. Aan één zijde lieten ze stukken grond terrasvormig zitten omdat het zand en grind dat naar boven moest wel driemaal verplaatst moest worden, zo diep was die kuil. Ze hebben gegraven tot voor Pasen, toen een van de gravers liet weten: 'Wij komen er niet meer in omdat de steentjes uit de steile wand beginnen te vallen, want er zit dooi in de lucht.' Hij had het goed want met Pasen stortte een deel van de wanden in.

Later is er boven op de heuvel door een studentenvereniging een gebouw neergezet met een betonnen voet en houten wanden. Die vereniging is failliet gegaan. Door een deurwaarder is de boel verkocht waarbij de leveranciers schade hebben geleden. In het kader van de werkverschaffing is ook een deel van de Woesterberg afgegraven voor de zand- en grindwinning. Begonnen werd aan de noordwestkant, terwijl men van noord naar zuid had moeten graven (omdat aan de zuidkant de lagen aan de oppervlakte lagen en naar het noorden de diepte ingingen). Een oude grindgraver uit de werkverschaffing heeft de opzichter daarop gewezen, maar zijn woorden werden genegeerd: men wist het beter.

Later is er op de Woesterberg een jeugdkamp gekomen voor groepen jongere en oudere kinderen. Zij sliepen in tenten, maar hadden ook een klein gebouwtje om er te eten en daarbij was een wasgelegenheid. De groepen gedroegen zich netjes en 's avonds werd er veel gezongen.

Er is ook een schietbaan aangelegd. Heel jammer, want de kinderen konden zo mooi spelen in de zandheuvels. Ook was het voor Emst de enige speelplaats voor ouders met kinderen. Er kwam ook een terrein voor de africhting van speur- en politiehonden. Als de honden werden afgericht of als er werd geschoten, was het terrein niet toegankelijk.

In de zandgraverij achter ons huis op de Steenderbult werd metsel- en betonzand gewonnen, tot zo'n 3,5 meter diep. Die grond was heel vast, wilde 'goed staan' en vormde een mooie opstaande wand. De oeverwaluwen kwamen er nestelen. Vanaf de bovenkant werden op een afstand van 60 cm gaten in de wand gemaakt die

80 cm diep waren opdat de katten er niet bij zouden kunnen komen.

De eerste jaren kwamen er enkele paren, maar het laatste jaar van de kolonie waren er 42 paren. Van heinde en ver kwamen mensen kijken naar het in- en uitvliegen, vooral als de jongen ook konden vliegen. Je kon er niet genoeg van krijgen.

Vandalen hebben de gehele oeverzwaluwkolonie verwoest. Op zekere morgen was een grote groep opgeschoten jongens die logeerden in de jeugdhherberg, bezig met het uitstoten van de nesten terwijl de onderwijzer erbij zat. Ik ging naar hem toe en zei: 'Wat doet u nu? Laat u de oeverzwaluwkolonie verwoesten?' Zijn antwoord was: 'Wat zou dat?' Ik heb tegen hem gezegd: 'En nu ogenblikkelijk naar de openbare weg met uw jongens, want u staat hier op mijn grond.' Hij vertrok met zijn jongens van wie een deel door een stukje grove dennenbos trok, haasje-over speelden en de koppen uit de grove dennen braken. Toen de onderwijzer op een fluitje blies, waren ze gauw verdwenen. Ik heb veldwachter Niemeijer opgebeld en mevrouw Abspoel van de jeugdhherberg, die zei: 'Ik ben geen politie.' Zij zat ook in de gemeenteraad en haar man was onderwijzer. Samen beheerden zij de jeugdhherberg. Veldwachter Niemeijer zei: 'U kunt het beste even naar het gemeentehuis gaan, want de gemeentesecretaris is ook secretaris van de jeugdhherberg.' Eenmaal op het gemeentehuis werd ik direct door de gemeentesecretaris ontvangen. Hij was zeker al ingelicht, want hij had al dadelijk een loflied op onderwijzer Abspoel, want die ging met reisverenigingen mee, was een correcte man, niets op aan te merken. Ik zei tegen de gemeentesecretaris: 'Ik hoor het al. Laten we er geen woorden aan vuil maken, want er is ook nog een vogelwet. Laat de politie hun maar een verbaal geven, ook over de vernielingen in het jonge grove dennenbos. Bovendien heb ik een getuige, een pleegzuster uit Leeuwarden, die met de zoon van Romkes aan het wandelen was. Zij heeft alles gehoord en gezien.' Daar schrok de gemeentesecretaris van en hij begon uit een heel ander vaatje te tappen. De heer en mevrouw Abspoel zouden spoedig bij me komen om de zaak op te lossen. Maar die kwamen niet zo spoedig - pas diep in de herfst. Ze dachten zeker dat wij erg kwaad waren, maar dat is ze, denk ik, erg meegefallen. De oeverzwaluwkolonie was echter uitgeroeid en is niet teruggekomen. De mensen uit het dorp Epe waren kwaad toen ze hoorden wat het geval was. Ouders van onze kinderen moet ik van deze plaats waarschuwen waar en hoe onze kinderen terecht komen. Maar ik moet ook vermelden hoe ik behandeld ben.

De kampeerboerderij van Jonker 'De Veldhoeve' (nu De Berghoeve) ligt op de hoek van de Boerweg en de Veenweg. Vandaar kwamen op een morgen via de Woesterberg een heel stel jongens en meisjes richting Gortel. Zij sloegen in De Pollen van de Oranjeweg het land in, richting de Steenderbult - al voetballend in het lange hooigras - en kwamen zo aan de Steenderbultweg, waar mijn zoon Kees op de houtwal aan het werk was. Toen hij zei dat ze het hooigras van zijn vader aan het vertrappen waren, werd hij uitgescholden dat het niet mooi meer was. Een van

de meisjes (ze had een witte broek aan) was het brutaalst. Wat die er uitbraakte, was niet mooi meer. Zij hadden er geen erg in dat Kees reservepolitie was; hij heeft meteen Jonker opgebeld. In die dagen mocht ik nog niet fietsen vanwege mijn benen. Toch ben ik die middag op de fiets naar De Veldhoeve gereden. Daar hoorde ik van de vrouw des huizes dat Jonker wel ergens achter het huis zou zijn. Op het erf werd ik van alle kanten begluurd, onder andere via een kier in de achterdeur door het meisje met de witte broek. Eindelijk kwam Jonker tevoorschijn en ik heb hem verteld hoe een en ander was gegaan. Ik verzocht hem dat twee van de leiders en het meisje met de witte broek dezelfde avond vóór 9 uur hun excuus zouden aanbieden aan Kees. Zo niet, dan zou het een rechtszaak worden. Zij kwamen alle drie vóór 9 uur 's avonds. De dag ervoor had diezelfde groep ook al overlast veroorzaakt door gekapt hout, dat langs de weg lag, dwars over de weg te trekken. Daar is de politie wel mee gemoeid wat wel heeft geholpen. Men moet zoiets verstandig aanpakken.

Zo zien wij wat er zoal rond het terrein van de Woesterberg gebeurde. Als men 's zondags met de kinderen ging wandelen, moest men vanwege het stof, opgewaaid door de auto's op de Langeweg, de berg opgaan. Dat was in de oorlog voorbij en is nu verleden tijd. Op een zondagmiddag in de oorlog zijn er veel Duitse vliegtuigen neergeschoten. Op dat moment was mijn zoon Kees op de Woesterberg. Daar lagen nog grote stukken beton van de vloer van het gebouwtje van de studentenvereniging. Het begon overal in de lucht te knallen. Achter de Woesterberg stortte een vliegtuig in het veen neer. Kees had Fokkie bij zich die in een holte onder de betonnen plaat kroop. Kees is daar bij de hond gaan liggen, maar hij had al gezien dat er een man op de fiets richting het vliegtuig ging. Dat was gevaarlijk, want er kon zo een ontploffing plaatsvinden. Van alle vliegtuigen die er in de omgeving neergestort zijn, is geen enkel bemanningslid er levend uitgekomen. Ook bij ons aan de Oranjeweg is een vliegtuig neergestort, net bij het beekje dat daar loopt en waar het erg laag is. Dat vliegtuig is daar helemaal in de wel (grondwater) verdwenen, helemaal onder water. Er is tot tweemaal toe geprobeerd om die machine te lichten. Het zou die zondag nog zowat een drama worden, er liepen veel mensen te hoop. Een van de schooljongens zat met zijn handen onder water te grabbelen en ineens zei hij: 'Ik heb de mof bij de kop.' De volgende dag kwamen de Duitsers de jongen die dat geroepen had, halen maar ze arresteerden de verkeerde. Wel met dezelfde naam, maar die was daar niet geweest. Die jongen was ongelukkig want hij had een bochel en leeft niet meer, maar hij werd weer vrijgelaten. De jongen die wel had geroepen, is altijd een man met een grote mond gebleven. Het bleek dat onder de toeschouwers een NSB'er had gestaan die de naam van de betrokken jongen aan de Duitsers had doorgegeven, waarop de verkeerde jongen uit Gortel, en niet die uit Emst, werd opgepakt.

HISTORISCH GRONDGEBRUIK IN DE GEMEENTE EPE (20)

PETER STORK

11. DE VISKWEEKVIJVERS

De kunstmatige kweek van vis, in dit geval karpers, werd al omschreven aan het einde van de middeleeuwen (15^e eeuw). In de 19^e eeuw herontdekten Franse vissers de techniek om vis te kweken. Het was koning Willem III (1849-1890) die in Nederland een 'Commissie voor de Vischfokkerij' benoemde met het oog op de voedselvoorziening van 'minvermogenden'. Eerste vestigingsplaatsen van viskwekerijen waren de waterpartijen van Huis ten Bosch en Het Loo, met daarnaast Artis in Amsterdam, de Zwaanspreng in Apeldoorn en kasteel Biljoen bij Velp. Koning Willem III liet bovendien forellen uitzetten in de beken bij Renkum. Rond 1890 werd er een zalmkwekerij gevestigd aan de Zwaanspreng in Apeldoorn voor de productie van consumptievis. Daarvoor werd uiteraard ook gevist in open water, slotgrachten, kasteelvijvers en molenvijvers (wijers), zoals onder andere bij het Hof te Dieren, Rozendaal, De Schaffelaar bij Barneveld en Het Loo. Aldaar had stadhouder Willem III (1672-1702) zelfs nieuwe rechthoekige vijvers laten graven.

Een van de nog overgebleven vijvers in het complex Kievitsveld, gelegen tussen Vaassen en Emst

De Nederlandsche Heidemaatschappij, opgericht in 1880, besloot in 1898 tot de oprichting van een afdeling zoetwatervisserij en tot de aanleg van visvijvers op de Veluwe. Dit naast de ontginning van heidevelden en de aanleg van bossen. In 1905 kwam het zelfs tot een hoofdafdeling zoetwatervisserij. De belangrijkste taak van deze hoofdafdeling was te zorgen voor de verhoging van de productie van visteelt met behulp van beekjes, stromen en vijvers. De verontreiniging van de grote rivieren door de industrie en de aanleg van stuwen hadden de visstand behoorlijk doen dalen, met verarming van de beroepsbinnenvisserij als gevolg. Ter compensatie had overbevissing plaats van het overige water hetgeen leidde tot een neerwaartse spiraal. Bij de aanpak door de Heidemij wilde men niet verstorend werken op de redelijk florerende zeevisserij waardoor West-Nederland niet in aanmerking kwam voor de productie van zoetwatervis. Bovendien was men afhankelijk van schoon water met voldoende verval om de vijvers onder water te kunnen zetten en ze droog te kunnen leggen. In de omgeving van Vaassen en Emst waren terreinsituaties die aan de genoemde eisen konden voldoen.

Om te beginnen kreeg de Heidemij in 1899 de gelegenheid om de vijvers van de slotgracht van de Cannenburch te gebruiken waar al eerder karperteelt had plaatsgevonden. Los van de slotgracht werden in het bos van de Cannenburch in de 18^e eeuw drie vijvers naast elkaar gegraven die na 1800 werden vergraven tot een langgerekte slingervijver. Thans wordt een deel van de vijvers gebruikt door een hengelaarsvereniging.

Een tweede locatie werd gevonden tussen Vaassen en Emst. Een gebied van 7 hectare, in het oosten begrensd door het Apeldoorns Kanaal en in het westen door de spoorlijn Apeldoorn-Zwolle. Beide waren van belang voor het transport van de vis. Het betreffende gebied bestond uit slecht ontwaterde grond, begroeid met dopheide. Voor de waterbeheersing konden de Nijmolensebeek, de Grift en het Apeldoorns Kanaal worden gebruikt. Het terrein werd met grote hoeveelheden kalk bewerkt om de grond te ontzuren. Ondiepe vijvers werden aangelegd die periodiek als grasveld werden gebruikt, afgewisseld met de verbouw van haver en klaver waartoe de grond werd bemest en geploegd. De vijvers werden onderling gescheiden door dammen met een kruinbreedte van 1 tot 4 meter.

Kweekvijvers op 't Smallert in Emst. De netten moeten voorkomen dat de vis wordt weggevangen door vogels.

In de vijvers werden aanvankelijk karpers – en later ook goudwinden, zeelten, snoekbaarzen, forellen en zalm – gekweekt. Dit complex heeft een belangrijke functie vervuld voor de visserij van het ontzilte IJsselmeer. Het was een vijvercomplex van formaat dat een grote rol heeft gespeeld in de geschiedenis van de vis-

kwekerij. In 1905 was de oppervlakte van de vijvers toegenomen tot 25 hectare. Thans zijn alleen de rudimenten van de vijvers in het inmiddels beboste terrein nog herkenbaar.

Later, toen de Nederlandse wateren steeds meer werden vervuild, is men overgegaan van zalm op forel. In 1912 bleek het broedhuis 't Smallert in Emst te klein en werd in de watermolen van Sonsbeek in Arnhem ook een broedhuis geïnstalleerd. Vervolgens werd het viskweekbedrijf in 1917 uitgebreid in Gulpen, en later in Valkenswaard. In 1980 heeft de Heidemij het bedrijf in Emst afgestoten. Vanaf dat moment zijn er op 't Smallert, naast de forellenkwekerij, uitbreidingen geweest met hengelvijvers, speeltuin, restaurant en kaarsenmakerij.

Viskwekerij het Hol aan de Elspeterweg in Vaassen.

Op de achtergrond is de opgeleide Geelmolenbeek zichtbaar. Vanuit deze beek wordt het water door de viskweekvijvers geleid. Het uitstromende water wordt opgevangen in de afvoerbeek op de voorgrond.

De Holse Molen aan de Geelmolenbeek in Vaassen is in 1927 verpacht aan de Heidemij, die er een viskwekerij vestigde om forellen te kweken. Na het beëindigen van de bemoeienissen van de Heidemij is het bedrijf voortgezet in particuliere handen. Thans wordt het beheerd door de eigenaar van 't Smallert. Het is nog steeds een uniek complex waar nog zichtbaar is hoe historische viskwekerijen functioneerden.

Aan de monding van de Egelbeek bij de Grift in Vaassen zijn door de Heidemij vijvers

ontwikkeld, als dependance van het complex aan de Nijmolensebeek. Vissen uit Vaassen werden daar tijdelijk gehouden om ze vervolgens uit te zetten in de binnenwateren. In de jaren zestig van de 20^e eeuw zijn de vijvers volgeplant met populieren. Thans is dit gebied eigendom van Natuurmonumenten.

In de jaren zestig nam de belangstelling voor de viskweek af, ondermeer door de daling in het aantal beroepsvissers. Dit had tot gevolg dat de hoofdafdeling zoetwatervisserij van de Heidemij in 1971 werd opgeheven en de vijvers werden afgestoten. Een groot deel van de vijvers verloor daardoor zijn functie. Vaassen en Emst hebben in de kweek van vis van het begin tot nu toe een belangrijke rol gespeeld.

(Wordt vervolgd)

ILLUSTRATIES

De foto's bij dit artikel zijn van J. Meijer.

VOORJAARSEXCURSIE

EEF BRUMMEL

Op zaterdag 25 mei jl. vond de jaarlijkse voorjaarsexcursie plaats, waarvoor zich een 26-tal leden had aangemeld. Om 14.00 uur startte de excursie op het voorplein van kasteel Cannenburch in Vaassen onder leiding van Willy Smit en Frans Schumacher. Het thema was: 'In het spoor van de familie Van Isendoorn'. Deze familie heeft het kasteel meer dan 300 jaar onafgebroken in bezit gehad.

Willy Smit begon met een korte uitleg over de geschiedenis van het kasteel dat in zijn huidige vorm vanaf het midden van de 16^e eeuw altijd een woonfunctie heeft gehad. Van oorsprong is het wel een versterkt kasteel geweest. Toen Maarten van Rossum in 1543 eigenaar werd van de Cannenburch, was het een vervallen ruïne. Het westelijke gedeelte van het kasteel bleef voorlopig in die staat, het oostelijke deel werd opgebouwd in renaissancestijl, hetgeen nu nog duidelijk is te herkennen in het fronton, waarin een aantal renaissance details te zien is, o.a. schelpmotieven. Maarten zelf heeft de voltooiing van de verbouwing niet meer meegemaakt. Na zijn dood in 1555 ging het kasteel over op zijn zuster Margaretha, die gehuwd was met Johan van Isendoorn. Het kasteel was toen al wel bewoonbaar, maar niet voltooid. Er zijn in de loop van de tijd verschillende aanpassingen en verbouwingen aan het kasteel uitgevoerd. Zo werd door Elbert van Isendoorn en zijn broer Hendrik tussen 1661 en 1664 een schuilkapel gebouwd en ingericht, omdat de rooms-katholieken in die tijd geen openbare godsdienst oefeningen mochten houden. De familie Van Isendoorn was namelijk katholiek en is dat altijd gebleven.

Vanaf het begin van de 18^e eeuw begon de bloeiperiode van de Cannenburch. Onder Frederik Johan van Isendoorn en Anna Margaretha van Renesse werden de beide bouwhuizen opgetrokken en kwam veel grond rondom het kasteel in familiebezit. Ook kreeg de familie praktisch alle watermolens in eigendom, waardoor de noodzakelijke inkomsten konden worden gegenereerd. In 1865 overleed Frederik van Isendoorn en met hem was het geslacht uitgestorven. Evenals zijn jongere broer was hij kinderloos. Na het overlijden van de weduwe van Frederik kwam het kasteel in eigendom van Graaf van Lynden en in de 20^e eeuw kreeg het de Duitser Richard Cleve als eigenaar. Omdat het kasteel Duits bezit was geweest, werd het na de Tweede Wereldoorlog geconfisqueerd. In 1951 werd de Cannenburch voor het symbolische bedrag van 1 gulden verworven door de Stichting Geldersche Kasteelen, die toen voor de immense taak stond het sterk vervallen kasteel te restaureren. Daarin is men goed geslaagd, want het kasteel is geheel in oude luister hersteld.

Een paar kiekjes van de hervormde kerk

Hierna begint de wandelexcursie via de Julianalaan naar de Dorpsstraat. Wij komen langs het zogenaamde Kersendijkje, mogelijk genoemd naar degene die het weiland ernaast had gepacht, te weten de eigenaar/uitbater van café De Valk. Deze man heette Kers, en als je 'Kers z'n dieksien' een beetje snel uitspreekt, wordt het Kersendieksien. Het dijkje werd vroeger als 'kerkenpad' gebruikt, het woord Kersendieksie kan ook een verbastering zijn van Kerkendieksie. Soms werd het dijkje ook wel 'meulenpaadje' genoemd, want aan het pad ligt al vele eeuwen de Cannenburcher molen.

In de Dorpsstraat komen we aan op de plaats waar tot 1961 café De Valk stond. Ooit was Frederik van Isendoorn eigenaar van het café. Na zijn overlijden werden de onroerende goederen van de Cannenburch geveild, zo ook herberg De Valk. Het café verwisselde nogal eens van eigenaar; de reeds genoemde familie Kers was een van die eigenaars. Aan de achterzijde van het café stond een boerderij, die dienst deed als tweede bron van inkomsten. Café De Valk nam binnen de Vaassense ge-

meenschap een roemruchte plaats in: tijdens feestdagen/kermissen raakten de Vaassense gemoederen daar nog weleens danig verhit. Toen het verkeer in de Dorpsstraat in de 20e eeuw steeds drukker werd, kocht de gemeente het pand op en gaf in 1961 opdracht tot sloop. Het resultaat was een veel overzichtelijker kruispunt.

We vervolgen onze wandeling door de Dorpsstraat in zuidelijke richting en komen bij de hervormde kerk. Deze staat op historische grond: in de 8^e eeuw wordt er al melding gemaakt van een houten kapel, die er tot circa 1000 gestaan moet hebben. Vervolgens is er een stenen kerk gebouwd. Het oudste deel van het huidige gebouw is de toren, die uit ongeveer 1500 stamt. De oudste torenklok is gegoten door de Kampenaar Geert van Wou, de bekendste klokkenmaker die Europa ooit gekend heeft. Toen het protestantisme in 1581 de heersende religie werd in Gelderland, moesten de katholieken de Dorpskerk afstaan aan de protestanten. Rond 1800 werden alle bestaande godsdiensten gelijkgesteld voor de wet, maar de katholieken kregen het kerkgebouw niet terug. Wel stelde de staat geld beschikbaar voor de bouw van een katholieke kerk op de Oosterhof. In 1853 kreeg Vaassen een nieuwe dorpskerk ter vervanging van het eeuwenoude, bouwvallige kerkgebouw. Momenteel wordt het interieur van deze kerk gerestaureerd. Vanaf de kerk hebben we een mooi uitzicht op de trots van Vaassen: Daams molen. Deze in 1870 gebouwde molen draagt de naam van een molenaar die ook een winkelpand in bezit had. In 2012 is de molen enkele meters opgehoogd om de vrije windvang te garanderen.

Op onze wandeling komen we bij het eethuisje Eekterzicht, waar een koffiepauze wordt gehouden. Dit pand werd in 1931 betrokken door de toenmalige kleermaker Stegeman, die tot dan toe zijn atelier had op de hoek Manegeweg/Oude Apeldoornseweg. Toen hij zijn intrek nam in het pand aan de Dorpsstraat, had hij een ludieke actie bedacht. Iedereen die een kledingstuk bij hem bestelde, werd uitgenodigd te raden hoeveel spelden er op een speldenkussen zaten. Wie het juiste aantal raadde, won een regenjas. Deze actie werd door Frans Schumacher even dunnetjes overgedaan, met als gevolg twee winnaars die een prijs in ontvangst mochten nemen. De prijs paste niet zozeer bij de toenmalige functie als wel bij de huidige functie van het bedrijfspand: de winnaars kregen een waardebon.

*Dorpsstraat
71, een pand
uit 1721*

Aan de overzijde van de Dorpsstraat zien we een van oudste gebouwen van Vaassen, de in 1721 gebouwde dorpsboerderij. Hierin heeft onder andere dokter Schermers vanaf 1928 tot in de jaren 70 een huisartsenpraktijk uitgeoefend. De destijds bekende schrijfster Marie Metz-Koning heeft er vanaf 1902 ook een jaar of tien gewoond.

Vervolgens komen we aan bij het Haackshuis, dat we van binnen mogen bekijken. Het pand dateert uit 1842. Rond 1750 stond er ook al een Haackshuis, genoemd naar zijn bewoner F.J. Haack, exploitant van de kopermolens in Zuuk. De Dorpermolens waren in het begin van de 18^e eeuw in bezit van de familie Van Isendoorn. Bij de verkoop van de bezittingen van de Cannenburch in 1871 werd Teunis van Lohuizen eigenaar van de Dorpermolens en van het Haackshuis. Hij vestigde er een ijzergieterij en een staniolpletterij. In de toegangsdeur tot het pand zit een fraai uitgevoerd glas-in-loodraam, dat herinnert aan het 75-jarig bestaan (1867-1942) van wat later de Aluminium Industrie zou worden. Thans draagt het bedrijf de naam Vaassen Flexible Packaging.

We wandelen verder in zuidelijke richting, op weg naar de Algemene Begraafplaats, waar we onder andere de grafkelder van de laatste Van Isendoorns bezoeken. De familie Van Isendoorn liet een grafkelder op de Algemene Begraafplaats bouwen, omdat het begraven in kerken vanaf 1830 officieel niet meer was toegestaan. Reinder van Isen-

doorn werd er in 1856 bijgezet. In 1865 volgde zijn broer Frederik, de laatste baron Van Isendoorn. Het gerucht ging echter dat er nog een derde persoon zou zijn begraven. Dat kon niet Frederiks echtgenote zijn, want die vond haar laatste rustplaats op het parochiekerkhof op de Oosterhof. Toch is er een derde persoon begraven, namelijk Peter Bervoets, de jachtmeester van Frederik van Isendoorn, met wie Frederik een zeer hechte vriendschapsband had.¹⁾ Tot slot bezoeken we het graf van Richard Cleve, de laatste particuliere eigenaar van de Cannenburch, en de laatste rustplaats van de fabrikant Teunis van Lohuizen.

Hierna wordt de excursie afgesloten, onder dankzegging aan Frans Schumacher en Willy Smit voor hun voortreffelijke leiding.

NOOT: 1) Zie *Ampt Epe*, nummers 182, 184 en 185.

FOTO'S: Rudi Labberton en Frans Schumacher

HET ZUUKERVELD, 1920-1945

JO POST

Wat heb ik genoten van de verhalen van Lijda van den Bremen-Jonker over Zuuk! Oude herinneringen kwamen weer naar boven, want ook ik heb mijn jeugd doorgebracht in Zuuk, vlak bij de Zuukerbrug. Lijda's verhalen spelen zich meer af aan de westkant van het kanaal.

Ik ben geboren in 1927 in buurtschap De Dracht in Epe. Ik woonde bij mijn grootmoeder en een paar tantes. Later, toen ik een jaar of 4 was, verhuisden wij naar de Ravenstraat (nr. 1). Daar heb ik tot mijn 17^e jaar gewoond. Deze weg loopt vanaf het kanaal in oostelijke richting over het Zuukerveld.

Het Zuukerveld

Het Zuukerveld was een buurtschap ten oosten van het kanaal, tussen de Drachterbrug en de Zuukerbrug en nog een stukje ten zuiden van het Koepad tot aan de Esschertweg. Hoewel ik dicht bij de Zuukerschool woonde, ging ik in Oene naar school; volgens opoe hoorde ik op een christelijke school. Ik heb goede herinneringen aan mijn schooltijd. Terwijl ik zo aan het opschrijven ben, schieten er mij meer herinneringen door het hoofd waarvan ik er enkele graag op papier wil zetten.

Christelijke school in Oene, 1914 (met dank aan Gert van de Esschert)

De Duitsers vallen Nederland binnen

Op 10 mei 1940 brak de oorlog uit. Wij moesten toen allemaal het huis uit, want de Zuukerbrug werd opgeblazen in verband met de optrekkende Duitsers. Wij gingen toen naar mijn tante in Epe. Daar ben ik erg ziek geworden. Van dokter Mijs uit Epe moest ik weer naar Zuuk, omdat ik onder behandeling was van dokter Wibbens uit Oene en al een afspraak had voor een operatie in Zwolle. Maar je kon bijna nergens komen, alle bruggen lagen eruit! Het werd dus een hele onderneming. Eerst met een taxi tot aan de Horsterbrug en toen met een bootje het kanaal over, waar onze buurman Bats Koetsier ons al stond op te wachten met paard en wagen. Ik voel nog die grote, sterke armen om me heen toen hij me in de wagen tilde – een veilig gevoel. Later heeft mijn oom Jan Kasteel, die smid was in Oene, mij achter op de fiets naar het ziekenhuis in Zwolle gebracht!

De Zuukerbrug was een begrip voor de hele buurt. Jans Albertus bediende de brug en woonde in het 'brugwachtershuussien'. (Foto: fam. Haak)

De Kanaalweg

Aan het kanaal bij de familie Elskamp woonde Gait van Diek. Een oude vrijgezel, een vies mannetje, altijd en eeuwig pruimtabak in z'n mond. Altijd vieze praatjes, ieder kind was bang voor hem. 's Woensdags ging hij altijd naar de markt in Epe. Daar at hij alles wat los en vast zat, zoals verrot fruit, visafval enz. Ter afsluiting nam hij nog een borrel bij de dames Boeve. Doorspoelen maar!

Het Koepad

Aan het Koepad woonde Jaap Soep. Hij had daar een kleine kroeg. Een eindje verderop was een klein kapelletje waar zondagsschool werd gehouden. Dit kapelletje staat er nog steeds en wordt ook nog gebruikt. Aan de noordkant van het Koepad (vanaf de Zuukerbrug dus links) woonde Timia Keuchien met een paar vrijgezelle zoons. De naam 'Keuchien' kreeg ze, omdat ze altijd ontstoken ogen had. Meteen aan het begin van het Koepad, op de hoek met de Kanaalweg, was de winkel van Pannekoek, kruidenierswaren en kolenhandel.

Tussen Zuikerbrug en Drachterbrug

*Volgens de ansichtkaart (met dank aan Gert van de Esschert)
is dit de 'Drachtenbrug' (1925)*

Tussen de Zuikerbrug en de Drachterbrug lag de zogenaamde zandbult. Hier lag het zand dat uit het kanaal gebaggerd was. Het was mooi metselzand. Boeren haalden daar een kar zand voor 5 cent. Onze burens beheerden deze zandbult en hadden een sleutel van het hek. 's Avonds moest het hek op slot en wij (mijn buurmeisje Nellie en ik) gingen altijd als hulpjes mee. Daarmee

verdienden we dan een snee roggebrood met kaantjes. O, wat was dat lekker!

Bij de Drachterbrug waren twee vrijgezelle broers brugwachter, die ook wat vee hielden. Elke dag werd de melk in de bussen opgehaald en naar de melkfabriek gebracht. Als de melkbussen terugkwamen, waren ze gevuld met magere melk (voor de varkens) en met karnemelk om te drinken. De melkbussen werden geschuurd met sodawater en zand. Bij de gebroeders kon je je er wel in spiegelen! Niemand had ze zo schoon als Jans en Jan!

De Ravenstraat

Nu gaan we weer naar de Ravenstraat, naar het huis met nummer 1. Wij woonden in huis bij de familie Koetsier – eerst met z'n vieren, later met z'n drieën. We hadden daar een kamer met twee bedsteden: een voor opoe en mij, de ander voor mijn tante(s). Onder in de bedstee lag stro, dat ieder jaar met de grote schoonmaak ververst werd. Daarop lag een veren bed. Heerlijk zacht en warm en met lekkere kuilen van je lichaam. Iedere week schone lakens, van die stugge lakens van geel kaatoen. Daarop een wollen deken of een doorgestikte deken of als het erg koud was allebei. In de bedstede hingen vrolijk gekleurde gordijntjes, overdag gingen de deurtjes dicht. Als er visite was, moest ik altijd vroeg naar bed en gingen de gordijntjes dicht en werden de deurtjes half dichtgedaan. Ik lag dan lekker onder de dekens en probeerde door een kiertje te kijken én te luisteren naar wat er allemaal besproken werd.

In de maand januari ging je bij de burens op 'niejoarsvisite'. Ik mocht dan mee, maar moest altijd heel stil zijn. Als de borrel op tafel kwam, kreeg ik een klein glaasje schilletje. Een soort citroenwijn, mierzoet! Het trok altijd in m'n benen en ik werd er heel doezelig van, zodat ik in slaap viel. En dat was natuurlijk ook de be-

doeling! Vooral in de eerste week na Nieuwjaar was er altijd veel aanloop. Gait van Diek kwam ook 'niejaarschieten'. Hij haalde dan eerst z'n eeuwige pruim tabak uit z'n mond en stopte die in z'n jaszak. Hij wilde dan met diezelfde hand opoe een hand geven, maar opoe zei dan: 'Handen geven, doar doew niet an, Gait. Goat ma zitten, dan kriej een borrel.' Nou die lustte Gait wel! Klok, klok en leeg was het glas. Hij hield het glas steeds weer bij, maar opoe had ook een fles schoon water staan, dus vulde ze zijn glas ook wel bij met water. Hij had er helemaal geen erg in. Ja, een glaasje jenever betekende veel in die tijd!

Verderop in de Ravenstraat stond rechts een boerderijtje met enkele bijgebouwtjes. Daar woonde Jan Willem Dokter en zijn familie. Zijn dochter Miete woonde er ook met Jan de Wilde oftewel Jan met 'het Vuussien'. Zij hadden drie kinderen. Het was daar dus een volle bak!

Links, een eindje van de weg af, woonde de familie Bruin. Dit was een groot gezin. Dan weer rechts woonden de familie Wichers en de familie Jansen oftewel Beernd de Knap. Die Beernd was nergens bang voor. In de oorlogsjaren moesten de boeren een veeboekje bijhouden waarin ze alles moesten opschrijven: als ze een koe verkochten, als er een koe door ziekte dood was gegaan, als een koe een of ander mankement had, waardoor er een noodslachting verricht moest worden, enz. Af en toe werd er gecontroleerd, en dan kwam de controleur ook bij Beernd.

'Veebuukien? Ja, woar is dan noe dat veebuukien... Ach mijnheer, ie weet hoe dat gaat... Olde kranten op toafel, het veebuukien ertussen. De vrouwe is nogal opruimerig en zo as dat dan gaat... het veebuukien in de kachel!' Maar ondertussen had hij wél een wintervoorraad vlees opgeslagen liggen. Verkregen door het clandestien slachten van een koe of een varken!

Noodslachting

Zoals gezegd, vond er in oorlogstijd weleens een noodslachting plaats: een koe met een gebroken poot of iets dergelijks werd geslacht en dan uitgepond. Dat wil zeggen dat er 'vleesporties' werden gemaakt voor de verkoop. Dit gebeurde onder politiebegeleiding van Platenkamp, de veldwachter uit Oene.

De verkoop werd aangekondigd door een omroeper en via affiches op de bomen. Het gebeurde ook weleens dat er een koe 'gewoon' doodging en dan begraven moest worden. Zo'n koe werd eerst overgoten met petroleum en daarna verbrand. Meestal werd dit door de plaatselijke politie gedaan. Die wist natuurlijk heus wel dat de koe toch weer opgegraven zou worden en gooide de petroleum ernaast. De schade bleef dan beperkt en zo kon er nog veel goed vlees afgehaald worden!

'Anzeggen'

Beernd de Knap had ook nog een andere taak in de buurt. Als er iemand overleden was, kwam Beernd 'anzeggen'. Hij had dan een nette manchesterbroek aan, een blauwe kiel en een zwarte hoge hoed. In zijn broekzak zat een boerenzakdoek. Niet rood-wit, maar zwart-wit.

Beernd kwam altijd met de deur in huis vallen en zei dan: 'Ule mut de groeten

hebben van de familie xxxx en bie deze zeg ik ule dat xxxx is overleden in de ol-
derdom van xx jaar.' Opoe zei dan: 'Aaah...' (een moment van stilte). 'Bedankt
veur de boodschap en doet ze de complimenten mar.' (Wat dat precies betekende,
weet ik nu nog niet.)

'Beernd, goat ma zitten...' En dan kreeg hij een borrel. Als je het eerst aan de beurt
was bij het 'anzeggen', ging dat wel goed. Was je als laatste aan de beurt, dan was
het een heel ander verhaal... De hoed stond scheef en de tong sloeg 'm dubbel. Er
waren dan al heel wat jenevertjes achterovergeslagen!

Verderop in de Ravenstraat

Een klein eindje voorbij Beernd woonden in een klein huisje Gait Steenberg en
Aaltien Floor. Gait werkte bij de werkverschaffing. Hij ging iedere morgen, met
een schop op z'n schouder, lopend richting Epe. Hij was een zonderling. Als Gait
langs de mestvaalt van buurman Koetsier liep, zei hij: 'Goeiemorgen, mäsvoalt!' En
vervolgens zei hij 'goeiemorgen' tegen alles wat hij op z'n weg tegenkwam:
'Goeiemorgen, heg. Goeiemorgen, kanaal. Goeiemorgen, hek.' Zijn vrouw Aaltien
zag er niet al te fris uit en had een merkwaardige groene korst op haar voorhoofd.
Ik heb nooit geweten wat dit nu precies was.

Verderop woonde een vrouw die Jane heette, zij hield bokken. Regelmatig zag je
kinderen met een geit aan een touw naar haar toe gaan, want de geitenstal moest
maar eens weer uitgebreid worden!

Weer een stukje verder woonde Hendrik van Putten, die had een oude trekhar-
monica en zong op bruiloften en partijen. Als je vroeg: 'Is dit een nieuw lied, Hen-
drik?', dan zei hij: 'Nee, 't is al zo old as de weg nao Dèventer.' In de oorlog hiel-
den zich veel onderduikers in zijn huis schuil. Gelukkig is hij nooit gepakt.

Dan had je nog het 'klompenjochien'. Die ging met een bakfiets met klompen de
boer op. En er was een familie Bronsink. Die hadden een dochter en die heette En-
geltje en ze wás ook een heel mooi meisje. Ze was als een engeltje!

Terug naar Ravenstraat nummer 1, waar wij woonden. Het pand werd toen nog
aangeduid als Zuuk D 211.

Terug naar de kamer met de twee bedsteden. Het verdere meubilair in de kamer
bestond uit een kolenfornuis. Er werd ook wel turf in gestookt, al naar gelang wel-
ke brandstof er voorhanden was. Ook zorgde mijn oom Fré Huiskamp weleens
voor een vracht brandhout. In de winter stond er ook nog een klein salamanderka-
cheltje in de kamer. In het midden van de kamer stond een tafel met stoelen erom-
heen en een petroleumlamp erboven. Langs de muur een grote kast voor kleren en
linnengoed en een klein kastje voor serviesgoed. In een hoek van de kamer was
een soort aanrecht getimmerd. Daarop stonden een paar petroleumstelletjes, waar-
op soms gekookt werd. Op de potlander vloer lagen kokosmatten, voor het raam
stonden twee geraniums en aan de wand hingen een spiegel en enkele familiepor-
tretten. Het was een gezellige kamer en we hadden het gezellig met elkaar.

Deze foto van het winkeltje van 'Pannekoek en Haak' dateert waarschijnlijk uit de jaren 50 van de vorige eeuw. In deze vorm heeft de winkel namelijk nog bestaan tot midden 1957. (Foto: fam. Haak)

Rondreizend volk: schippers, woonwagenbewoners...

Ook was het heel gezellig als de turfschippers aanlegden en bij ons op visite kwamen. Die mensen vertelden mooie verhalen over de veenkoloniën en over het plaatsje Gasselternijveen, waar de turf werd geladen. De turfschippers vervoerden ook materiaal van en naar de papierfabrieken in Eerbeek en Loenen. Zo af en toe kwamen er ook woonscheepjes door het kanaal. Zoals woonwagens door de buurtschappen trokken, trokken deze woonscheepjes over het kanaal om hier en daar aan te leggen. Zij gingen aan wal langs de deuren met negotie of als scharensliiep, als ketellapper enz. en probeerden zo iets te verdienen. Soms was er een klein draaiorgeltje aan boord en probeerden ze met vrolijke deuntjes nog een paar extra centen te vangen. Die scheepjes werden door man- of vrouwkracht voortgetrokken over het jaagpad langs het kanaal. Vaak werd dit zware werk door vrouwen gedaan. Een of twee mensen in een stevig tuig trokken aan een lange kabel het schip voort. Het kanaal werd in die tijd druk bevaren. Er viel altijd veel te zien! Af en toe kreeg het Zuukerveld bezoek van een groep woonwagens met zigeuners. Zodra de groep gesignaleerd werd, waarschuwden de burens elkaar. Alles werd op slot gedaan en de kippen werden naar binnen gedreven, want 'die lui' namen alles mee wat los en vast zat! De vrouwen droegen lange rokken met aan de binnenkant haken. Daar hingen ze de kip aan die ze net de nek omgedraaid hadden. Op dit bezoek zat natuurlijk niemand te wachten!

Heel anders ging het eraan toe als opoe en de buurvrouw bij elkaar op bezoek gingen. Door de week gingen ze 's morgens bij elkaar koffiedrinken en 's middags theedrinken. Je kreeg dan geen suiker in de koffie of thee, maar je kreeg een steek. Een steek was een vierkant kussentje, gemaakt van suikersiroop. Hierop kon je dan zuigen. Zo had je toch lekkere zoete koffie of thee. Natuurlijk probeerde je de steek zolang mogelijk in je mond te houden, want je wilde er zo lang mogelijk mee doen.

Laatste oorlogsjaren: de creativiteit viert bot!

Aan het eind van de oorlogsjaren was er van alles bijna niks meer. En wat er nog was, was op de bon. De mensen kregen daardoor wel meer fantasie! Zo werd er stroop gemaakt van suikerbieten. Eerst raspte je de biet, dan drukte je die door een

zeef en kookte het vocht in tot het een soort van stroop was. Hiermee kon je toch nog veel dingen een zoete smaak geven. De pulp die overbleef, werd vermengd met wat meel en bakpoeder. 'Mina Bakgraag' heette dat spul. Opoe bakte er pannenkoeken van. De reclame was: 'En ze vliegen de pan uit!' Nou, dat niet bepaald: meestal waren ze erg moeizaam uit de pan te krijgen – maar ze smaakten heerlijk! Zo gingen we ook braambladeren zoeken, droogden ze en zetten er later thee van. We maakten zelf ook aardappelmeel. We raspten de aardappels boven een schaal met ruim water. Daarna was het een kwestie van goed roeren en laten rusten.

Vervolgens werd de aardappelpulp er voorzichtig van afgehaald en werd voorzichtig het overige water afgegoten, want onder in de schaal lag dan al een laagje aardappelmeel. Dan weer schoon water erop en weer roeren.

Uiteindelijk lag er een prachtige witte laag meel onder in de schaal. Die schepte je dan op een schone, droge doek om te drogen. Dan als laatste met een fles erover rollen om het los te rullen. Het resultaat was een prima bindmiddel! Gelukkig konden wij ons nog redden met dit soort creatieve uitvindingen, maar elders in het land, met name in het westen, viel er niets meer te bedenken. Eenvoudigweg omdat er niets meer was. In de laatste oorlogswinter kwamen er steeds meer mensen uit het westen aan de deur om voedsel vragen.

In die tijd werd het aan het kanaal ook steeds gevaarlijker. Er was veel Duits militair transport per boot of over de Kanaaldijk; die transporten werden nogal eens beschoten door Engelse vliegtuigen. In februari 1945 is opoe overleden. Mijn tante en ik zijn toen verhuisd naar Epe, waar we allebei intern in betrekking gingen. Net een week voor wij bevrijd werden, lag er een schip met Duitse munitie bij de Zuikerbrug. Dit schip is gebombardeerd door Engelse vliegtuigen. De omgeving veranderde in een chaos. Van het huis waar wij woonden, was niets meer over. Alle huizen rondom de Zuikerbrug waren kapot. Gelukkig was het gelukt het meeste vee nog op tijd los te krijgen. Wij waren net op tijd vertrokken! Wij hadden opoe ook nooit op tijd weg kunnen krijgen... Gelukkig zijn er, voor zover ik weet, geen doden gevallen. Tot op de dag van vandaag worden er nog steeds scherven van granaten en hele granaten in de greppels en sloten op het Zuukerveld gevonden.

Dit was dan mijn stukje geschiedenis over het Zuukerveld, zoals het vroeger was. In de loop der jaren is er ook daar veel veranderd. Toch wonen er nog nazaten van families die er voor de oorlog ook al woonden.

Met veel plezier heb ik bovenstaande herinneringen opgehaald en opgeschreven. Ik hoop dat ik hiermee een stukje geschiedenis van het Zuukerveld tot leven heb gebracht.

FKLN OFWEL SPINFONDS IN VAASSEN

JAN VAN DE VELDE

Spinfonds in Vaassen, ofwel Fonds van Koning Lodewijk Napoleon: FKLN

Laatst ging ik op bezoek bij Heering, carrosseriebouwer op het Eekterveld.¹⁾ Hun adres is Spinfondsweg 4. Op dat Eekterveld zijn de wegen genaamd in relatie tot het eekschillen²⁾, zoals de Schorsweg en de Talhoutweg.³⁾ Maar wat is een Spinfonds? Om die vraag te beantwoorden, moeten we eerst wat te weten zien te komen over onze koning Lodewijk Napoleon Bonaparte.⁴⁾ Het Fonds van Koning Lodewijk Napoleon, FKLN, werkte namelijk ook in Vaassen, en wel via het Spinfonds.

Schenkingen van koning Lodewijk Napoleon

Lodewijk Napoleon Bonaparte, Lodewijk de Goede, werd door zijn broer – de keizer – aangesteld als koning van Holland. Hij vervulde dat ambt van 1806 tot 1810.

Leiden: Uit zijn privévermogen stelde koning Lodewijk Napoleon in het jaar 1807

*De Badhuisspreng staat vaak droog
(foto: Waterschap Vallei en Veluwe)*

aan de inwoners van Leiden al 30.000 gulden beschikbaar voor het door hem opgerichte rampenfonds, een aanzienlijk bedrag voor die tijd. Het ging om het lenigen van de nood ten gevolge van de Leidse buskruitramp.⁵⁾

Veluwe: In het jaar 1808 vaardigde koning Lodewijk Napoleon een decreet uit waarbij hij een som van honderdduizend gulden schonk in de vorm van staatsobligaties. De rente hiervan (7%!!) moest dienen 'tot soulaas der inwoners' van de dorpen van het, eveneens bij decreet ingestelde schoutambt Het

Loo – onder andere bestaande uit de dorpen Apeldoorn, Het Loo en Vaassen. De heer Daendels kreeg als baljuw van de Neder-Veluwe het oppertoezicht over het fonds.⁶⁾

Ontstaansachtergronden FKLN

De instelling van het Fonds van Koning Lodewijk Napoleon is geboren uit de filantropische ideeën van de negentiende eeuw. De daaraan voorgaande 18^e eeuw liet een afnemende bedrijvigheid zien, waarbij zich een steeds scherpere scheiding

voltrok tussen de bezittende en de niet-bezittende klasse, of zoals men toen zei: de 'aanzienlijke stand' en de 'armen'. Door een afnemende werkgelegenheid en door de passiviteit van rentenierende burgers speelde het probleem van de werkloosheid een steeds grotere rol. Er ontstond een steeds grotere arme massa die, zonder uitzicht op enige verbetering, apathisch teerde op de liefdadigheid en de bedeling van de rijken. De laatsten beschouwden deze liefdadigheid als een grote deugd.⁷⁾

De Badhuisspreng

De Badhuisspreng in Apeldoorn is in de Franse tijd vanuit het Fonds van Koning Lodewijk Napoleon gegraven: als werkverschaffing en om bluswater naar het centrum van Apeldoorn te voeren. De Badhuisspreng loopt vanuit Berg en Bosch via de Sprengenweg en eindigt uiteindelijk in de Grift.

Via: <http://www.sprengenbeken.nl/images/09badhuissprengen.jpg> is deze spreng op de Apeldoornse kaart te vinden. Op deze sprengenbeek werd in het jaar 1840 de Dorpskorenmolen gebouwd.

H. Hagens vertelt daarover in zijn standaardwerk *Op kracht van stromend water*: 'De eigenbouw van rogge en boekweit door de Apeldoornse ingezetenen gaf de molen aanvankelijk een goede klantenkring.' 'Van het boekweitemeel bakten ze (= burgers en arbeiders) pannekoeken, terwijl men van de rogge brood bakte. De mensen bereidden het deeg zelf en lieten het vervolgens gaar maken bij een bakker in de buurt, tegen betaling van 3 cent, klein of groot.' (Citaat van Hardonk⁸⁾). Hagens vervolgt: '... klantenkring, die echter met het verdwijnen van de boekweitteelt al te zeer inkromp.' Deze watermolen is daarom in 1883 alweer afgebroken.

Een belangrijk deel van de Badhuisbeek is nu overkluisd. Door de drinkwaterwinning in het noordwesten van Apeldoorn staat de beek vrijwel droog. De wijkraad Brink & Orden schrijft hierover op haar site www.wijkraadorden.nl: 'Stromend water maakt van de beek natuurlijk een echte beek; anders blijft het toch een leeg schilderij. Probleem is echter dat het grondwater ongeveer 1 meter diep onder de sprengbodem zit en dat hierdoor water niet op een natuurlijke wijze in de spreng zal komen. Extra oppompen van grondwater mag niet van de provincie Gelderland, omdat men niet wil dat het natuurgebied Veluwe (verder) verdroogt.'

Tot het einde van de 20^e eeuw lag de brandweerkazerne van Apeldoorn aan de loop van de beek. Eerder voerde de Badhuisspreng water naar het badhuis. Logisch, toch! Dit badhuis opende zijn deuren in hetzelfde jaar als de molen werd gesloopt. Tot enkele tientallen jaren geleden heeft het (koud) badplezier verschaft aan inwoners van Apeldoorn.

Namen van het FKLN

In de eerste helft van de 19^e eeuw werd het Fonds met verschillende namen aangeduid. Men sprak onder andere van 'Spinfonds'. Sinds 1857 werd het Fonds in het nieuwe reglement genoemd 'Fonds van wijlen Koning Lodewijk Napoleon'.⁹⁾

In het dorp Apeldoorn van het schoutambt Het Loo, waartoe ook Vaassen behoorde, werd vanuit het FKLN zelfs een sprengenbeek gegraven (zie kader). Over zo'n vorm van werkverschaffing heb ik voor Vaassen niets kunnen vinden.

Werkverschaffing in Vaassen

De afdeling Vaassen van het FKLN heeft wel werk verschaft in de vorm van vlas hekelen, spinnen en het weven van linnen (vandaar die naam Spinfonds). Vanaf 1864 gaf men ook werk door ontginning van stukjes heidegrond, welke door de afdeling werden aangekocht. Deze werden aangeplant met dennenhout. Het strooisel en het hout werden weer verkocht. In het begin van de 20^e eeuw heeft

Jan Mulderstraat in Vaassen met links de naai- en breischool (met dank aan Frans Schumacher)

Vaassen ook een eigen naai- en breischool aan de Jan Mulderstraat gehad.¹⁰⁾

Organisatie

Het oppertoezicht van de FKLN kwam ná de Franse periode aan de gouverneur, en na 1850 aan de Commissaris des Konings, respectievelijk der Koningin. De plaatselijke commissies/afdelingsbesturen werden op voordracht van de eigen kring door de gouverneur benoemd. Hun

zittingsduur was onbepaald. Zij moesten volgens het reglement uit drie leden bestaan: twee geestelijken van verschillende gezindten (in de praktijk een predikant uit de plaatselijke hervormde gemeente en een pastoor van de plaatselijke rooms-katholieke kerk); de derde was een burger.¹¹⁾

Archieven van het Fonds van Koning Lodewijk Napoleon FKLN

De archieven van de commissie dan wel het afdelingsbestuur van het FKLN van Vaassen zijn door Jochems (zie noot 4) destijds niet aangetroffen.

Maatregelen FKLN

De rentegelden uit het FKLN moesten worden aangewend zonder onderscheid te maken tussen de gezindten. Het hoofdbestuur verdeelde deze gelden over de afdelingsbesturen, zoals Vaassen, met als verdeelsleutel het inwonertal per dorp. Sinds 1916 werd van een gedeelte van het geld een vast bedrag per dorp uitgekeerd en het resterende naar inwonertal. Tot liquidatie van het Fonds is men nooit overgegaan.¹²⁾

Bezittingen FKLN

Het FKLN zou in Vaassen ook onroerend goed kunnen hebben bezeten, zoals het schoolgebouw aan de Jan Mulderstraat. Dit fonds komt nu niet meer als eigenaar voor in het kadaster.¹³⁾ Ook wordt in dit verband het Vlasveld genoemd. Wat logisch lijkt te zijn; het zou dan een veld zijn waar vlas werd geteeld, bijvoorbeeld om gesponnen te worden. Dit Vlasveld ligt op de grens met Emst, wat overigens niet behoorde tot het schoutambt Het Loo. Volgens mij gaat het dan om de wijerd van de Nijmolen. Nu is dat een voorraadvijver van Lemoine Holland. Het Vlasveld is echter vernoemd naar Joost Vlasveld, die de Nijmolen op 23 april 1891 voor achtduizend gulden kocht...

En nu?

De archieven van de afdeling Vaassen van het FKLN lijken onvindbaar. Het fonds

van wijlen koning Lodewijk Napoleon is nooit geliquideerd. Mijn informanten tot hier-toe weten niet precies waar het FKLN te vinden is. Toen ontmoette ik Jan Duinstee uit Vaassen en via hem de heer Carel Meurs, chef kabinetzaken van de gemeente Apeldoorn.¹⁴⁾ Zij vertelden mij: 'Het bestuur van de Stichting Fonds van wijlen koning Lodewijk Napoleon kwam nog recent bijeen, en wel op 3 april jongstleden.' Want het FKLN bestaat nog. Jan Duinstee is bestuurslid namens Vaassen. Carel Meurs is ambtelijk secretaris. Verder zitten in het Bestuur een hervormde PKN-dominee (G. van Zeben) en een rooms-katholieke pastor (H.J.M. Zemann). Dit zijn (nog steeds) de vertegenwoordigers van twee gezindten. Jan Duinstee is de burger. De burgemeester van Apeldoorn, drs. J.C.G.M. (John) Berends MPA, is secretaris en de heer C. van der Peppel penningmeester van de Stichting FKLN.¹⁵⁾

Actief

De doelstelling van de huidige Stichting Fonds van wijlen Koning Lodewijk Napoleon is iets uitgebreid ten opzichte van het (verre) verleden:

'DE STICHTING FONDS WIJLEN KONING LODEWIJK NAPOLEON HEEFT NAMELIJK ALS DOEL BURGERS VAN APELDOORN EN VAASSEN DIE BUITEN EIGEN TOEDOEN IN MATERIËLE NOOD ZIJN GEKOMEN INCIDENTEEL TE ONDERSTEUNEN, INDIEN GEEN BEROEP MEER GEDAAN KAN WORDEN OP BESTAANDE VOORZIENINGEN. OOK KAN INCIDENTELE ONDERSTEUNING PLAATSVINDEN VAN INSTELLINGEN OF PROJECTEN DIE DIRECT OF INDIRECT BIJDAGEN TOT DE VERWEZENLIJING VAN HET DOEL VAN DE STICHTING.'

Aan het FKLN komen uit rente per jaar een aantal duizenden euro's beschikbaar. Per jaar komen er maar enkele aanvragen bij het FKLN binnen. Die kunnen, indien ze goed binnen de doelstelling passen, bijna altijd worden gehonoreerd.

Nog steeds krijgt de Stichting dus aanvragen voor ondersteuning en verstrekt zij ook wel financiële middelen tot soulaas van bewoners, zoals die van Vaassen. Maar of het FKLN nu nog (weer) als werkverschaffing beken zal laten graven? Ik denk het niet.

Afsluiting

Mijn interesse werd gewekt door het adres van een Vaassens familiebedrijf, t.w. de Spinfondsweg. Al eerder kwam ik bij mijn naspeuringen naar het ontstaan van de Badhuisspreng het Fonds van wijlen Koning Lodewijk Napoleon FKLN tegen. Het is een bijzonder fonds dat in het leven werd geroepen door een koning die in het begin van de 19^e eeuw werd aangesteld door een bezettende macht. Lodewijk Napoleon ging echter een eigen koers varen en kwam zelfs op voor de belangen van het Koninkrijk Holland. In de slechts vier jaren dat hij aan het bewind was maakte hij zich geliefd omdat hij dicht bij het volk stond en aan hun armoede soelaas wilde bieden. Vanuit de Bekenstichting was ik benieuwd of het FKLN als werkverschaffing ook in Vaassen sprengbeken heeft laten graven. Dat is niet het geval geweest. Maar ik weet nu wel dat de Stichting nog steeds charitatief actief is.

NOTEN

1. De historie van Heering gaat terug naar het jaar 1865, de tijd dat er paarden voor de wagens lopen en karren en kruiwagens belangrijk zijn voor de economie. Wagenmakerij B.J. van 't Zand maakt ze voor de agrarische sector. Gerrit Heering, dan nog medewerker bij de wagenmakerij, trouwt in 1919 met de dochter van de bedrijfseigenaar. Twee jaar later mag hij het woonhuis, de wagenmakerij en de smederij op zijn naam zetten en verandert hij de bedrijfsnaam in Carrosseriefabriek G. Heering. Het bedrijf bouwt dan al carrosserieën voor bussen, vracht- en bestelwagens. (Zie: <http://www.heering.nl/heering/historie/gerrit-heering-1892.html>).
2. Eekschillen is het verwijderen van eikenbast; het jonge sap in de eikenboompjes had grote waarde voor leerlooierijen. Zie ook *Ampt Epe*, nr. 179.
3. Talhout is eikenmot.
4. Lodewijk Bonaparte (Ajaccio, 2 september 1778 – Livorno, 25 juli 1846) was de jongere broer van keizer Napoleon. In 1806 werd hij op last van zijn broer Napoleon koning van Holland. Hij ging echter een eigen koers varen en kwam zelfs op voor de belangen van het koninkrijk Holland. Hij stichtte het Fonds van Koning Lodewijk Napoleon FKLN. (Zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Lodewijk_Napoleon_Bonaparte).
5. G.M. Jochems, Gemeentearchief Apeldoorn, Inventaris, Het Fonds van Koning Lodewijk Napoleon 1809-1978, Inventaris, 1984 (2001), Archief 046 (zie: <http://www.codapeldoorn.nl/fileadmin/files/pdf/Collecties/Archief/Inventarissen/046>).
6. http://nl.wikipedia.org/wiki/Leidse_buskruitramp.
7. Jochems: bladzijde 6.
8. R. Hardonk, *Koornmullenaers, Pampiermaeckers en Coperslaghers*, pg. 24.
9. Jochems: bladzijde 7.
10. Jochems: bladzijde 9.
11. Jochems: bladzijde 7.
12. Jochems: bladzijde 7.
13. Volgens Gerrit Kouwenhoven, streekarchivaris, in een mail van 24 mei 2013.
14. Gesprekken op 31 mei 2013 en 06 juni 2013.
15. De statuten FKLN schrijven de volgende bestuurssamenstelling voor: a) een pastor van de rooms-katholieke kerk, woonachtig te Apeldoorn; b) een predikant van de protestantse kerk in Nederland, woonachtig in Apeldoorn; c) de burgemeester van Apeldoorn; d) een inwoner van Apeldoorn; e) een inwoner van Vaassen. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en penningmeester; de burgemeester vervult steeds de functie van secretaris.

Gemeente Bad- en Zweminrichting, Apeldoorn
(met dank aan www.oud-apeldoorn.nl)

LEZERSRUBRIEK

REACTIE VAN JANNES RIPHAGEN OP DE ARTIKELEN-SERIE 'HET VOORBIJE THUIS' VAN LIJDA VAN DEN BREMEN-JONKER

Ik heb genoten van de verhalen van Lijda van den Bre-men-Jonker, vooral omdat ik veel personen heb gekend die in haar verhalen voorkom-en. Zelf ben ik in 1929 aan het Koepad geboren, als zoon van Kornelis Riphagen.

Ik ging in Zuuk naar de lagere school bij meester Brassien en daarna naar de lagere landbouwschool in Epe bij de heer Van Sloten. Als we naar Epe gingen, fietsten we altijd door Zuuk.

Zuukerfeest 1954. Op de tractor Jannes Riphagen, met de fiets mevrouw Tiemens; op de bok Willem van de Vosse, Kornelis Riphagen en Anton Haak. Op de wagen de Harmonie Epe.

REACTIE VAN TIJMEN BOSCH, ERMELO, OP HET ARTIKEL 'HUISJE HANEKAMP' VAN GERT VAN DEN ESSCHERT

In *Ampt Epe* (193) schreef Gert van den Esschert over Huisje Hanekamp aan de Dellenweg. In dat artikel werd ook aandacht besteed aan Dina van Eek, een van de bewoners. In het Eper dialect noemden we haar altijd 'Dine van Eek', en geen Dina. Over Dina wordt (op pagina 23) gemeld dat ze ook nog in een boerderijtje aan de Gildeweg zou hebben gewoond. Dat vermoeden is helemaal juist. In het boek *Epe in oude ansichten* van Drs. G.P. ter Braak uit 1971 staat dit op pagina

24 vermeld. Daar staat ook een afbeelding van dat huisje aan de Gildeweg waar Dina gewoond heeft. Bijzonder daarbij is de vermelding dat zij het huisje, toen het gesloopt moest worden, zelf maar in brand stak, wat volgens haar de vlotste manier van slopen was. Ja, die Dina van Eek was me er een! Zelf mocht ik vroeger trouwens, net als Gert, ook vaak met dokter Mijs meerijden in zijn auto als hij op huisbezoek ging bij zijn patiënten; in dat kader bracht hij ook vaak een bezoek aan Dina. Dat herinner ik me nog heel goed, ook al is het zo'n 60 jaar geleden.

VRAAG VAN BEP & HILDA VAN ESSEN: WIE STAAN ER OP DEZE FOTO?

Al een tijdje geleden kreeg ik deze foto van hen. Ze zijn erg benieuwd wie er op deze foto staan. Bekend zijn v.l.n.r.: Catrien Hane-kamp, Hennie van Essen, ?, Riet Mosterd, ?, Wijntje Bakker en twee onbekende heren. Wie helpt?

VRAAG VAN MARJAN HASSINK UIT APELDOORN: WIE STAAN ER OP DEZE FOTO?

In ieder geval is bekend dat deze groep op 16 juni 1948 op stap was in Valkenburg en vermoedelijk bestaat uit leden van de gereformeerde kerk in Epe.

Marjan weet in ieder geval dat de mevrouw vooraan (lichte jas, handen in de zak) haar oma Hassink is; haar opa staat daar schuin linksachter, met de armen over elkaar.

Wie herkent personen en helpt Marjan het plaatje rond te krijgen?

VRAAG VAN HANNIE TIJMAN-LOGTENBERG : WIE HERKENT DE KLEUTERTJES OP DE VOLGENDE BLADZIJDE?

Op mijn vraag in het februarinummer 2013 heb ik helaas geen enkele reactie mogen ontvangen. Misschien hebt u in uw kennissenkring iemand die tussen 1943 en 1945 geboren is en mogelijk in 1949 naar de kleuterschool in het Nutsgebouw ging. Vraag die persoon dan eens of hij/zij zichzelf op deze foto herkent!

In het februarinummer heb ik reeds een aantal 'herkende' personen aangegeven.

(Foto: met dank aan Jan de Gooijer)

Eventueel is de foto ook te zien op: www.schoolbank.nl

VRAAG VAN JAN PAASMAN: WIE HERKENT DIT PLEKJE? (ZIE FOTO HIERONDER)

Op de foto-expositie van Jan Paasman vorig jaar in de Eper Gemeentewoning mochten we bijzondere foto's zien; meestal stond erbij waar de foto destijds genomen was. Er waren echter een paar vraagtekens. In het februari-nummer (2013) plaatsten we een foto die meteen herkend werd. We hopen dat dit ook met onderstaande foto het geval is. Deze boerderij moet ergens in Norel hebben gestaan, maar waar precies? Hoewel voor velen misschien een armoedig zootje, de fotograaf had gelukkig oog voor het schilderachtige van dit erf.

REACTIE VAN J. PROPER (VAASSEN) OP DE FOTO VAN VAASSENSE WINKELIERS (VAN GEES IJZERMAN), AMPT EPE NR. 193

Voor zover mij bekend, is deze foto gemaakt tijdens

het jaarlijkse uitstapje van de Vaassense brandweer, midden jaren 30. Ik kan mij natuurlijk vergissen (correcties zijn welkom!), maar volgens mij staan de volgende personen (met hun echtgenotes) op deze foto:

Staand achter (vlnr): J. Labberton, elektriciën (J. Mulderstraat); H. van Vemde, schilder (Ter Heerdtspad); G. Heering, wagenmaker (Stationsstraat); Westhof, manufacturier + wethouder (Dorpsstraat).

Staand voor (vlnr): L.G. Kers, bakker (Dorpsstraat); J.A. Oostendorp, loodgieter (Dorpsstraat); D. van Vemde, schilder (Ter Heerdtspad); D. Labberton, bloemist (Deventerstraat); W. van Vemde, schilder (Ter Heerdtspad).

EVENEMENTENAGENDA

Eef Brummel

Zaterdag 26 oktober: najaarsexcursie op Landgoed Tongeren bij Epe

Deze zal worden geleid door een van de leden van de familie Rauwenhoff, die het landgoed in bezit heeft. De excursie begint om 10.00 uur in de houtschuur, gelegen langs de Chevalierlaan tussen huisnummers 5 en 7. Hier is eerst de ontvangst met koffie en koek, en een inleiding. Aansluitend vindt de (wandel)excursie plaats vanaf 10.30 uur tot circa 13.00 uur. Het maximumaantal deelnemers is 30. Opgave voor deelname **vanaf 1 oktober t/m 20 oktober 2013** bij Eef Brummel, tel. (0578) 61 49 39 of per e-mail: eef.brummel@telfortglasvezel.nl

Dinsdag 19 november: filmavond in de grote zaal van de Middenstip te Epe. Ingang Quickbornlaan. Aanvang 20.00 uur; de zaal is open vanaf 19.30 uur. Er zal filmmateriaal worden vertoond van restmateriaal van onze jubileum-dvd over de Canon van Epe.

LET OP!!

- * Voor alle evenementen geldt: gratis deelname van leden en hun huisgenoten; niet-leden betalen 3,50 euro.
- * Het is altijd mogelijk dat een geprogrammeerd evenement, om welke reden dan ook, niet kan doorgaan. Dit wordt vermeld op onze website: www.ampt-epe.nl. Raadpleeg dus altijd vooraf de info op onze website!

VIER GENERATIES MIDDENSTANDERS TELLEGEN (2)

HENK KLOEZEMAN

Graag vervolg ik het artikel over de vier generaties middenstanders Tellegen in Emst (Ampt Epe, juni 2013). Ik eindigde het artikel met de sluiting van de kruidenierswinkel in 1986. Het café – de kasteleinstak – gaat dan nog door.

Gezin **Wolter Tellegen** (van De Viersprong).
Achterste rij v.l.n.r.: Jannetje, Nel, Anne, Wouw.
Voorste rij v.l.n.r.: Johanna Louise Berkhoff (moeder),
zoon Johan en vader Wolter.

Maar laten we bij het begin beginnen, terug in de tijd, terug naar Nicolaas Karel Tellegen (1840-1914) die gehuwd was met Jannetje Bosch. (Zie in ons vorige nummer: de tweede generatie Tellegen, blz. 29.) Het echtpaar had acht kinderen: de oudste heette Wolter en de tweede Gerrit. Deze Wolter (1869-1947) werd geboren op 26 november 1869. Hij trouwde met Johanna Louise Berkhoff en woonde in de winkel DE NIEUWE VIERSPRONG aan de Hoofdweg.

Zijn jongere broer Gerrit werd geboren op 8 maart 1873; hij trouwde met Willempje Bosch en woonde op

Gezin **Gerrit Tellegen**
(foto uit 1920).
Achterste rij v.l.n.r.: Evertje,
Gerritje, Mina, Evert, Karel,
Jannetje en Aart.
Midden v.l.n.r.: Gerrit Tellegen
en Willempje Bosch.
Voorste rij v.l.n.r.: Riek, Dien,
op schoot Fien, en Bartha.

de Loobrink, en vanaf 1910 op de Bloemendaal in Emst. Uit het huwelijk van Wolter zijn vijf kinderen geboren, uit dat van zijn broer Gerrit twaalf kinderen.

Het derde kind van Wolter en Johanna Louise was een dochter genaamd Pieterella Louise. Zij werd geboren op 22 november 1902. Het vierde kind van Gerrit en Willempje was een zoon Karel; hij werd geboren op 22 februari 1901. Niet en neef treden met elkaar in het huwelijk op 7 maart 1925. Karel en Nel Tellegen-Tellegen, zoals de meeste oud-Emstenaren hen kennen, beginnen een kapperswinkel aan de Hoofdweg 75. In deze winkel kwam in 1946 Cobus Bakkus uit Kampen als kapper in dienst. Karel had daarnaast een handel in kolen en olie, Nel was handwerkonderwijzeres op de zaterdagschool; deze werd gehouden in de Burgemeester van Walsemschool.

Links: Karel en Nel Tellegen-Tellegen, gefotografeerd op 7 maart 1950 ter gelegenheid van hun 25-jarig huwelijk. Boven: Kappers/sigarenwinkel Tellegen aan de Hoofdweg 75 te Emst.

Uit het huwelijk van Karel en Nel werden drie kinderen geboren; de oudste heette Gerrit, geboren op 23 augustus 1925. Door een auto-ongeluk op donderdag 25 januari 1951 op de Hoofdweg in Emst overleed Karel vier dagen later, op maandag 29 januari, in het Juliana Ziekenhuis te Apeldoorn.

Vanaf dat moment neemt zoon Gerrit het bedrijf en de kappers/sigarenwinkel over; hij was gehuwd met Derkje Veldhuis. Uit dit huwelijk wordt een kind geboren dat de naam Karel krijgt. Deze zoon, die in loondienst in het bedrijf van zijn vader gaat werken, treedt in het huwelijk met Ineke van de Schepop. Zij is een dochter van Herman van de Schepop en Trees Huis in 't Veld, de eigenaren van café DE NIEUWE ZORG, beter bekend als café NOLS HUIS IN 'T VELD, nu CAFÉ VAN DE SCHEPOP.

Karel en Ineke hebben een zoon Gerrit. Hij is nu de kastelein/tapper in het café, terwijl moeder Ineke het restaurant voor haar rekening neemt.

Zo zie je dat de tapperij/kasteleintak nog steeds aanwezig is – ooit begonnen in 1859 met Wolter Tellegen, de eerste generatie Tellegen-middenstanders.

Verder hebben de Tellegens altijd in de handel gezeten. Zo vinden we ze van 1700 tot 1850 als papiermakers; van 1850 tot 1937 zien we een winkelier, broodbakker, herbergier en kastelein; van 1925 tot heden een kapper, postbode, enkel landbouwer, verder een handel in kolen, olie, gas, benzine, een drukkerij en een auto- en fietsenhandel, en kastelein in CAFÉ VAN DE SCHEPOP.

Gerrit Tellegen, met moeder Ineke

Afstamming

De meeste Tellegens in de omgeving Apeldoorn tot aan Hattem en Elburg stammen af van Lubbert Willemz van Telligen die gehuwd was met Geesien Lambertz. Zij woonden in de buurtschap Markluiden (ten zuidoosten van Heerde) en hadden vijf kinderen. Het oudste kind kreeg de naam Niessien en werd geboren op 16 januari 1659. Het tweede, geboren 10 februari 1661, werd Jannechien genoemd; het derde Lambert, geboren 22 maart 1663, en het vierde Willem, geboren 22 juli 1666. Deze Willem overleed op jonge leeftijd, waardoor het vijfde kind weer de naam Willem kreeg. Hij was geboren op 25 maart 1674 en werd de stamvader van de Tellegens, waar ik in mijn artikelen over geschreven heb.

1658 is het jaar dat de boeken van de Hervormde Kerk in Heerde beginnen met het opschrijven van dopen en trouwen; hier stopt dus mijn onderzoek naar de Tellegens.

DANK

Aan het streekarchief Epe, Hattem en Heerde te Epe

ST. ANTHONIE'S HOF EN ZIJN BEWONERS

JANNIE JACOBS-BERKHOFF

De villa St. Anthonie's Hof aan de St. Anthonieweg in Epe werd in 1950 gekocht door de heer Colombijn Sr., die zelf op Berkenrode in Tongeren woonde. Hij kocht de villa voor zijn zoon en schoondochter die er een gezinsvervangend tehuis voor 16 tot 18 kinderen oprichtten. De kinderen kwamen om verschillende redenen en voor kortere of langere tijd. Bijvoorbeeld omdat de ouders voor een oliemaatschappij werkten en werden uitgezonden naar het buitenland, maar ook enkele kinderen van de voogdijvereniging Tot Steun. Zij woonden eerst op Beekzicht, maar kwamen na opheffing daarvan naar St. Anthonie's Hof. Er woonden zowel jongens als meisjes en ze gingen naar verschillende scholen in Epe. Een deel van de kinderen ging in de zomervakantie naar familie. In hun plaats kwamen dan vakantiekinden, die werden beziggehouden met spelletjes en handenarbeid, zoals linoleumsnede, speurtochten in het bos en zwemmen in zwembad De Wijerd. In de jaren vijftig van de vorige eeuw was ik daar als 16-/17-jarige enige tijd werkzaam, onder andere als zondagse afwashulp. Het dienstmeisje Gerrie – de jarenlange trouwe hulp – was dan vrij. In de naaikamer stond nog een mangel, waar na het wassen de lakens en de slopen gemangeld werden.

De navolgende gegevens in de twee bijlagen heeft de familie L.A. Colombijn-Stoel ontvangen van de destijds zeer bekende Epenaar Aart Brouwer van de Zuuker-

Mevrouw Colombijn-Stoel

weg. Ik schreef ze over omdat mevrouw Colombijn het origineel niet goed meer lezen kon.

In 1977 werd St. Anthonie's Hof verkocht aan de heer J.R.R. van der Zee, directeur van de Berghuizer Papierfabriek in Wapenveld. De familie Colombijn, die tot hun groot verdriet zelf kinderloos bleef, liet toen een bungalow in de vroegere moestuin bouwen, waar ik nog regelmatig op theevisite ben geweest, tot mevrouw Colombijn in 2012 op 96-jarige leeftijd overleed.

Bijlage 1

In 1885 kochten de heren W.C. Cats, S. Overbosch, L. Scholten en Jac. Westerink de gronden die deel uitmaakten van het tegenwoordige Weertspark. Het park is genoemd naar de toenmalige burgemeester van Epe, Mr. Edwin Weerts, die gewoond heeft op de villa Rozenhof.

W.C. Cats heeft gewoond in de latere villa Ooster; hij zal vermoedelijk volontair zijn geweest op de secretarie van Epe. Hij werd omstreeks 1894 burgemeester van Doesburg.

S. Overbosch was winkelier en grutter en bovendien gemeenteontvanger te Epe. Hij woonde in het pand waar later W. Both zijn winkel had.

L. Scholten was bakker en winkelier, waar later garage Rempt was (nu Scapino); hij was de grootvader van boekhandelaar L. Scholten. Hij was tevens lid van Gedeputeerde Staten van Gelderland en woonde later in het pand van schilder Joh. van Vemde.

Jac. Westerink heeft gewoond in het pand van Schans. Hij was grondbezitter en heeft veel woeste gronden ontgonnen.

Huurders van St. Anthonie's Hof.

1 mei 1891-1 november 1891 Volckes Cats, (broer van W.C. Cats) voor fl. 145,-- na aftrek van fl. 80,-- voor schadeloosstelling, vervolgens voor fl. 450,-- per jaar tot 1 november 1894. Hij verliet Epe, toen hij burgemeester van Goor werd. Hij was in Epe als volontair werkzaam geweest op de secretarie.

Daarna werd ridder Nedermeyer tot Rosenthal huurder van 1 november 1894 tot 1 mei 1902. Ook hij was volontair op de secretarie en werd 1 mei 1902 burgemeester van Renkum. De huurprijs was ook de eerder genoemde fl. 450,-- per jaar.

Van 1 oktober 1902 tot 1 mei 1906 is de Protestantse Gezinsverpleging er gevestigd geweest voor fl. 250,-- per jaar. Vermoedelijk is het tegenwoordige Groene Kruisgebouw 1 mei 1906 klaargekomen.

Van 1 mei 1906 tot 1 november 1918 was huurder de heer Oewel voor fl. 550,-- per jaar, alleen het laatste jaar voor fl. 600,--. Op 1 november 1918 heeft hij de villa gekocht voor fl. 16.000,--. In 1933 heeft dokter P. Loeff de villa gekocht voor, naar ik meen, ongeveer fl. 6.500,--. Hij kocht de villa voor zijn twee ongetrouwde zusters.

Bijlage 2**Dienstjaar 1891****Uitgaaf van de Villa in 't Weertspark St. Antonie's Hof (in fl.)**

Voor gekochte grond in het Weertspark	630,--
Aannemingssom aan de heer Berkhoff	7.495,--
Voor bijwerk	983,64
Voor grondwerk	98,31
Aan J.C. Heering voor hooggrond	30,--
Aan P. Versteeg voor aanleg van de tuin	307,15
Bliksemafleider	68,--
Advertentie aanbesteding	1,20
Leverantie van grint	27,60
Brandassurantie	15,50
Notaris Verkouteren voor kosten van aankoop grond	49,95
J.A. Wijn, architect	374,75
Idem	103,75
Aan dhr. Faber, opzichter	392,35
J.G. Mensink, volgens rekening	48,50
B.D. Brugman, volgens rekening	10,--
Bijdrage aan de werklieden	19,--
Verschotten	8,70
L. Lammers volgens rekening	10,08 ½
J.B. van de Beld volgens rekening	2,80
Totaal	10.676,29

*Op de beide foto's is duidelijk te zien hoe het uiterlijk van het pand in de loop der jaren veranderde.
De linkerfoto dateert uit 1906.*

FOTO'S ST. ANTHONIEHOF: met dank aan Henk Blok

LIJST VAN UITGEGEVEN PATENT 1811, AMBT EPE

EVERT DE JONGE / HANNIE TIJMAN

In de Bataafs-Franse periode werd de patentbelasting ingevoerd die door een middenstander moest worden betaald, wilde hij/zij een beroep kunnen uitoefenen. In het oud-archief van de gemeente Epe is er een van 1811 bewaard¹⁾.

Wat jaren terug heeft Evert een transcriptie van deze lijst gemaakt (zie kader hieronder). Op deze lijst passeren diverse beroepen de revue. Opvallend is dat binnen Epe soms maar één persoon dit beroep uitoefent; andere beroepen komen veelvuldig voor. De hoogste score onder de 246 personen is voor de knechten (75), met als goede tweede de tappers (30), waaruit blijkt dat de horeca ruim vertegenwoordigd was. Veel van deze exploitanten schonken echter een borrel in hun keuken of kamer uit. Elk buurschap had zijn eigen tapperij, vaak geëxploiteerd door de vrouw des huizes. De 75 knechten zullen hulpjes zijn geweest bij de diverse ondernemers. Boerenknechten hoefden geen patent te betalen. Ook de landbouwers, landlieden en dagloners waren vrijgesteld.

Lijst van patentbelasting

1 baardscheerder, 7 bakkers van witbrood, 2 bakkers van roggebrood, 1 brouwer van bier, 1 chirurgijn, 2 dekkers, 1 doctor van paarden en koeien, 1 horlogemaker, 1 ketellapper, 9 kleermakers, 6 klompenmakers, 75 knechten, 9 kooplieden, 1 kramer voor aardewerk en potten, 2 kuitpersbazen, 1 metselaar, 8 papiermolenaars, 1 kopermolenaar, 2 korenmolenaars, 1 mout- en korenmolenaar, 3 naaisters, 3 rademakers, 5 schoenmakers, 3 schoenlappers, 3 schoolhouders (dag en avond), 16 slachters, 5 smeden, 30 tappers, 11 timmerlieden, 2 verwers, 2 vleessnijders, 7 voerlieden, 1 vroedvrouw, 2 waschvrouwen, 9 wevers, 12 winkeliers

Opvallend is dat er verschil werd gemaakt tussen schoenmakers en schoenlappers. Aangezien er meer klompenmakers waren dan schoenmakers mogen we veronderstellen dat de meeste inwoners op klompen liepen. Of deed je langer over het maken van een klomp dan een schoen?

Tot de hogere middenstand behoorde de chirurgijn, de molenaars, de brouwer, de horlogemaker, de winkeliers, de kooplieden, de schoolhouders, de doctor voor het vee, totaal 41 personen. Van de tappers zullen enkelen wel een herberg of logement hebben gehad, zodat het totaal op 45 personen mag worden geschat. Zo'n 200 personen vormden de 'gewone' middenstand.

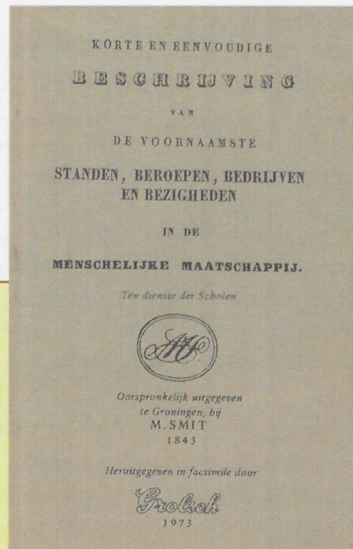
In Hannies bezit is een boekje *Korte en eenvoudige beschrijving van de voornaamste standen, beroepen, bedrijven en bezigheden in de menselijke maatschappij ten dienste der Scholen*. Oorspronkelijk uitgegeven in 1843, maar in 1973 als facsimile heruitgegeven door Grolsch.

Dit boekje houdt de volgende verdeling van beroepen aan: I. REGERINGSLEDEN, II. GELEERDEN, III. KUN-

STENAARS, IV. LAND- EN TUINLIEDEN, V. FABRIJKANTEN, VI. VERSCHAFFERS EN BEREIDERS VAN DIERLIJK VOEDSEL, VII. HANDWERKS- EN AMBACHTSLIEDEN, VIII. NERINGDOENDE LIEDEN, IX. AMBTENAREN, X. VERVOERDERS, XI. LOONDIENTAREN EN DIENARESSEN, EN XII. PLEEGMOEDERS.

In de 'Voorrede' van het boekje (dat 104 pagina's telt, klein formaat) wordt het doel ervan genoemd:

Ziet hier, ouders en onderwijzers! Een geheel oorspronkelijk en tot dusver nog niet bestaand werkje voor kinderen, enkel geschreven met het doel, om hun een algemeen begrip medetedeelen van de voornaamste schakels, die gezamenlijk de groote keten der menschelijke maatschappij daarstellen, - ten einde hunne opmerkzaamheid op de verschillende standen en bedrijven gaande te maken, hunne nieuwsgierigheid nuttig te bevredigen, hun verstand met wezenlijke en eene blijvende waarde behoudende kennis te verrijken en hun erkentelijkheid, liefde, hoogachtig en eerbied in te boezemen, voor alle leden van dat groote gezin, waarin zij allen toch binnen kort met het lidmaatschap hopen verwaardigd te worden. (...) Dat dan dit werkje met genoeg ontvangen, - met vrucht gebruikt, - en het voorgestelde doel door hetzelfde bereikt moge worden, is de hartelijke wensch van en de streelendste voldoening voor den Zamensteller.

Hieronder gaan we aan de hand van het boekje een paar, in Epe voorkomende beroepen onder de loep nemen.

GROEP VIII. NERINGDOENDE LIEDEN. ONDERVERDEELD IN 1) KOOPLIEDEN EN 2) KASTELEINS, ENZ.

Over Kasteleins, enz. wordt gezegd:

Door *kasteleins* verstaat men lieden, welke hun bestaan zoeken in het verkoopen van bier, wijn, sterke dranken, koffij en andere noodwendigheden voor reizigers. Men kan dezelfde onderscheiden in: a) *logementhouders*, of zij, welke reizigers of andere lieden des nachts herbergen; b) *tappers*, die slechts de straks genoemde producten aan hen, welke dezelve [zetfout voor dezelve] verlangen, verkoopen, zonder de lieden te herbergen; en c) *kroeghouders*, of zij, die niets, dan een weinig sterke dranken en bier verkoopen, terwijl hun de maat, hoe veel zij slechts op eens in huis mogen hebben, bepaald is. Welgemanierdheid, goede smaak, gepaste vrolijkheid, wezenlijke vriendelijkheid, wel bestuurd spraakzaamheid, mensche-lievendheid, hulp- en dienstvaardigheid, stipte eerlijkheid, goede trouw, kennis zijner producten van verkoop, vaardigheid in de cijfer- en rekenkunde en kennis van allerlei muntspeciën, zijn onmisbare vereischten in eenen *logementhouder*, alsmede ten deele in eenen *tapper*. Voor reizigers, kooplieden en andere standen zijn de *logementhouders* en *tappers* onontbeerlijk; weshalve deze beroepen eene wezenlijke behoefte in de samenleving vervullen.

Slachters

In de groep 'VERSCHAFFERS EN BEREIDERS VAN DIERLIJK VOEDSEL' worden als eerste de *vleeschhouters* genoemd. Hierover wordt gezegd:

Die lieden, welke runderen en schapen van de landlieden koopen, dezelve dooden en het vleesch ter kooking toebereiden, om in deze werkzaamheid hun bestaan te vinden, noemt men *vleeschhouters*, *slagers* of *slagters*. Tot deze hantering wordt eene goede kennis van de zwaarte, de waarde, den graad van vetheid en de gezondheid der genoemde diersoorten vereischt, alsmede de kunstvaardigheid, om het vleesch zindelijk ter verkooping voortebereiden. Daar de vleeschspijzen onder de gezonde, krachtig voedende en smakelijke voedingsmiddelen behoorren, zoo mag het bedrijf van vleeschhouwer onder de nuttige en noodzakelijke bezigheden voor de maatschappij gerangschikt worden.

De groep 'HANDWERKS- EN AMBACHTSLIEDEN' is rijkelijk vertegenwoordigd met 28 beroepen, zoals bakkers, koks, timmerlieden, touwslagers, smeden, kuipers, wevers, schoenmakers, bleekers, barbiers, enz. Hieruit kiezen we de kuipers.

De handwerkslieden welke hun bestaan zoeken in het vervaardigen van allerlei houten vaatwerk enz. noemt men *kuipers*. De vaten worden meest gemaakt van eiken hout. Ten dien einde wordt het hout in dunne smalle strooken van eene bepaalde lengte gezaagd welke strooken men *staven* noemt. Wanneer nu de kuiper van die staven een vat wil vervaardigen dan zet hij eerst een genoegzaam aantal van dezelve in ijzeren hoepels, neemt spaanberg of eenige andere brandstof, werpt het hierin en steekt dit in den brand, waardoor de staven zich binnenwaarts krommen. Hierna strijkt hij de raden der staven regt en wel zoo dat hij aan de binnenzijden meer dan aan de buitenraden afneemt om de rondheid en het wel sluiten der staven te bevorderen – maakt daarna de oppervlakte met eene andere schaaf glad – zet er den bodem in – neemt hoepels welke gemeenlijk uit dikke en gespletene wilgen teenen bestaan – bestrijkt het vat met krijt om de stroefheid te bevorderen en het afglijden der hoepels te verhoeden en slaat aan alle zijden de hoepels er zoo stevig om als dezelve dit kunnen uitstaan en nu is zijn vat gereed. De vaten dienen tot berging en vervoer van allerlei vloeistoffen: boter, zeep, potasch, suiker, beschuit enz. De nuttigheid der vaten wordt algemeen erkend en behoeft geen bewijs.

BRONNEN

- 1) Oud-archief gemeente Epe, Streekarchief Epe, Hattem, Heerde, invnr. 58.
- 2) <http://www.ampt-epe.nl/historie/55-beroepen-in-de-gemeente-epe/135-lijst-van-uitgegeven-patent-1811-ambt-epe>.
- 3) *Korte en eenvoudige beschrijving van de voornaamste standen, beroepen, bedrijven en bezigheden in de menschelijke maatschappij ten dienste der Scholen*. Oorspronkelijk uitgegeven in 1843, maar in 1973 als facsimile heruitgegeven door Grolsch.

INHOUDSOPGAVE

Uit de vereniging <i>Aart Schurink</i>	1
Mededeling van het bestuur	3
Dagboek van een hobbyboer <i>Hans E.C. Borgers</i>	4
Boekennieuws	12
Herinneringen van Gerrit van Laar (26) <i>Peter Stork</i>	14
Historisch grondgebruik in de gemeente Epe (20) <i>Peter Stork</i>	17
Voorjaarsexcursie <i>Eef Brummel</i>	20
Het Zuukerveld, 1920-1945 <i>Jo Post</i>	24
FKLN ofwel Spinfonds in Vaassen <i>Jan van de Velde</i>	31
Lezersrubriek	36
Evenementenagenda	39
Vier generaties middenstanders Tellegen in Emst (2) <i>Henk Kloezeman</i>	40
St. Anthonie's Hof en zijn bewoners <i>Jannie Jacobs-Berkhoff</i>	43
Lijst van uitgegeven patent, 1811, Ambt Epe <i>Evert de Jonge / Hannie Tijman</i>	46

VAN DE REDACTIE

In september 2013 is het alweer twaalfenhalf jaar geleden dat in ons land de mond- en klauwzeerziekte – in de volksmond MKZ – uitbrak. De Veluwe werd zwaar getroffen. Van Hans Borgers, destijds hobbyboer, ontvingen wij zijn ‘dagboek’, een ooggetuigenverslag van deze ramp die ook zijn veestapel trof. Het schrijven ervan heeft hem geholpen bij zijn rouwverwerking: ‘Gedeelde smart is immers nog altijd halve smart.’

Peter Stork is in dit nummer vertegenwoordigd met zijn bewerking van ‘Herinneringen van Gerrit van Laar’, ditmaal over Gerrits belevenissen rond de Woesterberg in Emst. In zijn ‘Historisch grondgebruik in de gemeente Epe’ gaat Peter nader in op de viskweekvijvers.

Met zo’n 26 leden van Ampt Epe loopt Eef Brummel langs de Cannenburch en door de Dorpsstraat, tot aan de Algemene Begraafplaats, waar de graven bezichtigd werden van enkele Van Isendoorns en van Richard Cleve, de laatste particuliere eigenaar van de Cannenburch. Als gids fungeerden Frans Schumacher en Willy Smit-Buit, die zich prima van hun taak kweten.

Door de herinneringen die Lijda van den Bremen-Jonker ophaalde aan haar tijd in Zuuk kwamen ook bij Jo Post oude herinneringen naar boven: zij bracht haar jeugd door aan de Ravenstraat, op het Zuukerveld, een buurtschap ten oosten van het kanaal, ruwweg tussen Drachterbrug en Zuukerbrug. Haar herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog – hoe de creativiteit botvierde; herinneringen aan buurtgenoten, het ‘niejoarschieten’, het ‘anzengeen’, de turfschippers in het kanaal, enz.

Toen Jan van de Velde een tijdje terug bij de carrosseriebouwer Heering op het Eekterveld was, troffen hem daar namen als Schorsweg, Talhoutweg en Spinfondsweg. Hij vroeg zich af wat een Spinfonds is. Daarvoor moest hij teruggaan in de geschiedenis naar koning Lodewijk Napoleon. Het Fonds van Koning Lodewijk Napoleon, FKLN, werkte namelijk ook in Vaassen, en wel via het Spinfonds.

Henk Kloezeman borduurt verder aan zijn artikel over de vier generaties middenstanders Tellegen in Emst. In dit artikel gaat hij meer in op de ‘tapperijtak’.

In het artikel over de St. Antonie’s Hof vertelt Jannie Jacobs-Berkhoff over de bewoners/huurders van de statige villa in de loop der jaren en wat haar connecties met het huis en met mevrouw Colombijn waren. Ook geeft zij ons inzicht in de uitgaven van de villa over het jaar 1891.

Veel leesplezier!